БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1960 ч. МАЙ 24 ВТОРНИК № 120 (4604).

Өртээ 20 көп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Н. С. Хрущевту Берлинден үдээни (1 арын).

1960 чылдың май 21-де Берлинден чоруурда эш Н. С. Хрущевтүн чугаазы (1 арын).

А. Чичаан-оол. — Бир гадан 300 центнер дүжүт дээш (1 арын).

Чоннуң күчүлүг үнү (1 арын).

Болуушкуннарның изи-биле (2 арын).

В. Шутяев. — Ургларның дыштанылгазын шын организастаар (2 арын).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ: **О. Мандарый.** — Партия райкомунуң пленуму (3 арын).

П. Киселев. — Колхозтарга болгаш совхозтарга шеф дузаламчыны күштелдирер (3 арын).

К. Бичии-уруг. — Малчыннарның хуралы (3 арын).

«Коргулуушкуннар эвес, харын чугаалажыышкыннар (4 арын).

«Дайын чок делегей — кижи төрелгеттиниң күзели» Нью-Йоркка хөй муң кижи киржикчилиг митинг болган (4 арын).

Б. Токарев. — Кижилер дугайында сагыш салыры — дээди хоойлу (4 арын).

С. Лопсаң. — Сарыг-Септиң үлетпүр комбинады чүге хожудан турарыл (4 арын).

Кыргылдага белеткелди дүрген доозар

Бистиң областың колхозтары болгаш совхозтары дүктү бүдүрер база күрүнеге садар талазы-биле чеди чылдың ийиги чылында бедиткен күлөөлгелерни алганнар. Үүл дизе, колхозтарга хой бүрүзүнден 2,1 килограмм, а совхозтарга—2,85 килограмм дүктү кыргып алыр болгаш күрүнеге 1600 тоннадан эвээш эвес дүктү садар. Бо күлөөлгелерни күүседирер областың бүгү партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының эң чугула улус ажыл-агыйжы болгаш политиктиг сорулгазы болур.

Ам хойжуларның ажылында эң харыысалгалыг үе —хойларның часкы кыргылдазы келген. Хой кыргылдазын өй-шаанда болган бедик шынарлыг чорудары бо үстүнде салдынган сорулганы күүседиринге улуг рольду ойнаар. Бир эвес белеткелди багай чоруткаш, кыргылданың хуусаазын узадыр болза, дүктүң чидирии көвүдээр. Моон ужурунда кыргылдыны 10—15 ажыл хүннеринде чорудар дээш бо кампанияга ажылагыйжы ёзу-биле белеткенири эргежок чугула.

Маңда эрткен чылдың чамдык чазыгларын сагындырары чугула. Кыргыкчыларны болгаш электри кыргылда агрегаттарын багай белеткээнинин, кыргылда үезинде ажылды чамдык черлерге организас чок чорутканының харааны-биле области хойларның часкы кыргылдазының планы күүсеттинмээн. Ылангыя. Бин-Хем, Тес-Хем, Өвүр, Чөөн-Хемчик районнарга планда көрдүнген мунмуң баш хойлар чедир кыргыттынмаан. Моон түннелинде күрүне 37,5 тонна дүктү чедар албаан болгаш ажыл-агыйларның боттары 1125 муң рубльдің орулгазын киирип албайн барганнар.

Бо чылын кыргылдага кирер улуг хойларның саны 669 муң, өшкүлер 126 муң баш болгаш эрте төрүттүнген дурганнарны база кыргыыр. Ынчангаш кыргылда ажылының хемчели эрткен чылдагызындан дыка өскен төлээде, үстүнде чазыгларны чылын канчап-даа каттавас ужурлуг. Ындыг турбуже бо чылын областың колхозтарының болгаш совхозтарының амга чедир хой кыргылдазына ёзулуг ажыл-ишчи белеткели, электри кыргылда агрегаттарының септелгези чоруттунмайн турары шын эвес. Хой кыргыыр пунктуларның белеткели, электри кыргылда агрегаттарының септелгези чоруттунмайн турар.

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозунда кыргылдага белеткелдің чоруттунмайн турары хойжуларны дүвүредип турар, «хойну кааз кыргыыр чоор?» деп айтырыгны олар салып турар апарганнар. Эрткен чылын ажыглап турган электроагрегаттың хачыларының чамдыызы үрелген, чоокку хүннерге чедир-ле оон септелгези чоруттунмаан болгаш кыргылда пунктузу белеткеттинмээн. Улуг-Хем районнуң «СЭКП XX съездизи» колхозунуң электри кыргылда агрегаттары чоокка чедир-ле септелге мастерскаязынга келбээн, эрткен чылын хой кыргып турган пунктуларда каалкан хевээр болган.

Өвүр, Сүт-Хөл болгаш Эрзинден өске районнарның колхозтарының хөй нуруузунда база чамдык совхозтарда кыргылда пунктуларында оран-саваның, холдуң чепсек-херекселлериниң белеткели чоруттунмайн турар болгаш агрегаттарга ажылдаар кижилериниң тур семинарларын эрттирбээн.

Хой кыргылдазынга белеткелди доозары бо хүннерниң чугула айтырыгларының бирээзи. Ону бичиидээ соңгаарладып болбас. Бирги ээлчегде электри кыргылда агрегаттарын дүрген дерип тургузар херек. Оон-биле кады хол хачыларын, дүк салыр савларны белеткээри база чугула. Кыргылда пунктуларын дуржулгалыг кыргыкчылар-биле хандырарынче онза кичээнгейни салыр херек. Кыргылданың шынарлыг чоруттунары кижилериниң мергежилиндеи хамаржыр төлээде, ажыл-агый бүрүзүнге кыргыкчы кадрларны доктаамал тургузары, оларны кыргылданың аргаларынга, пунктуларга ажылды организастаарынга өредири чугула.

Хой кыргылдазынга белеткелди дүрген доозары-биле чергелештир кыргылданың график-планын тургузар херек. Тус-тус кодан аайы-биле дүктүң шынарын тодарадырынга, ону ылгап сорттулаарынга хойларның кыргылдазын уксаа аайы-биле ангылап чорударын баш удур планнары чугула. Бо чылын областа 30 хире колхозтар болгаш бүгү совхозтар кыргаан дүгүн үлетпүр черлеринче шуут үүдүрүп чорудар апаар. Ол дээрге дүктүң шынарын шын тодарадыры, ону савалап чорудары дээш оларның харыысалгазын бедидерин негеп турар.

Кыргылда үезинде дүктүң янзы-бүрү чылдагааннардан төтчеглеттине бээрин болдурбас дээш шыңгыы үчёрту болгаш контрольду тургузар херек. Колхозтар даргалары, совхозтар директорлары, мал ажылының тускай өртемниглери хой кыргылдазын организастыг, бедик шынарлыг чоруттушаан, күрүне складынче чорударын хары үгда чорудар хүлээлгелиг. Белеткел органнарының талазындан дүктү хүлээп алырын болгаш саткан дүк дугайында колхозтар-биле санажылгаларны саададыр чорукту болдуруп болбас.

Хой кыргылдазы — хойжуларның ажылының чыл түннели болур. Ындыг төлээде бо чугула кампанияны Төрээн чуртка улам хөй дүктү бээр деп лозунгның адаа-биле үлегерлиг чорудары хойжу бүрүзүнүң хүндүлүг хүлээлгези болур.

Н. С. Хрущевту Берлинден үдээни

БЕРЛИН. **(СЭТА-ның тускай корр.).** Герман Демократтыг Республиканың чазаның чалаанын ёзугаар аңаа ийи хөнгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев май 21-ниң аяс каанг эртенинде Берлинден үнүп чорупкан.

Эртенгиниң 8 шак 15 минута турда эш Н. С. Хрущев эш Вальтер Ульбрихт-биле кады бодунуң турган черинден ажык машинага олуруп алган, Шенефельд аэродромунче угланкан. Оон соонда ССРЭ-ниң Камгалал министри Р. Я. Малиновскийниң болгаш Совет чазактың баштынын Францияже болгаш ГДР-же үдеп чорган кижилериниң амтомашиналары чораан. Оларның үнүпкен черинден аэродромга чедир 26 километр турал-даа, Никита Сергеевичини үдээри-биле чыглып келген кижилер орутпүн ол-бо талаларын дургаар чер болганынга тургулаан. Оон мурнунда хүн олар шуптузу Вернер Зеёленбиндер аттыг аалга Совет чазактың баштынының сорук кириикчи чугаазын дыңнааннар. Империалистерниң бүгү-ле чимзениишкиннери тураажок, тайбың хандыртынган турар дээрзинге ол чугаа берлинчилериниң үректеринге бүзүрелди быжыктырган. Ынчангаш кижилерниң арыннары бөгүн онза өөрүшкүлүг, олар ынчангаш тайбыңның болгаш улустарның айыыл чок чоруунун камгалалында туруп турар улуг социалистиг чурттуң чазаның баштынына үректің ханызындан изии-биле байыр чедирип турары ол.

Ол чоруушкун ийи шак үргүлчүлеп келген, совет улус-биле үзелбодалы болгаш сорулгазы чарылбас чаңгыс болуп каттышкан, хөглүг арынныг өөнүктерин Н. С. Хрущев чер болганга көрүп чораан. Кижилер машинага чоокшулап келгеш, Берлиниң парктарында болгаш садтарында ам үнүгүлеп келген чечектерни олче октагылап турганнар. Улуглар болгаш ургулар янзы-бүрү өөнерлиг тукчугаштарны чайып тургулаан. Иелер дээрге Н. С. Хрущевту ургулары көрүүн дээш бичии ургуларын бедик көдүрүп чорааннар. «Орук-суур менди чазгай, эш Хрущев! Биске кээп турунар!» дээн кыйгылар чер болганга дыңналып тургулаан.

Кудумчуларның бирээзинге Берлиниң тормоз заводунуң ажылчыннары сырый чыскаалыпкан турган. Оларның турган черинде тургузуп каан плакатта мынча деп бижээн: «Тормоз заводунуң ажылчыннары бистер немец улустуң өөнүү Н. С. Хрущевка байыр чедирип тур бис».

9 шак 30 минута турда машиналар Шенефельд аэродромунга чедип келген.

Германияның Социалистиг чаңгыс ажыл партиязының удуртукчулары, ГДР-ниң Улус палатазының даргазы И. Дикман, Демократтыг Германияның Национал фронтузунуң национал чөвүлелиниң даргазы профессор Э. Корренс, ГДР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң президиумунуң кежигүннери, ГКП ТК-ның бирги секретары М. Рейман, демократтыг партияларның болгаш массалыг организацияларның удуртукчулары, улустуң Национал армиязының генералдары болгаш офицерлери, Берлиниң бүдүрүлгелериниң болгаш албан черлериниң коллективтериниң төлөөлекчилери аңаа шагда-ла чыглы берген.

Н. С. Хрущевту ССРЭ-ниң ГДР-де элчини М. Г. Первухин, Германияда совет шериглериниң бөлүүнүң кол командылакчызы генерал-полковник И. И. Якубовский, Совет Армиянын генералдары, Берлинде совет элчин черинин ажылдакчылары үдеп турганнар.

Ол ышкаш орта ГДР-ниң чазаның чанында даштыкы төлээ черлериниң төлөөлекчилери болгаш немец база даштыкы корреспондентилер үдеп келген.

Совет Эвилелиниң болгаш ГДР-ниң күрүне гимнилерин хөгжүм күүсеткен болгаш Н. С. Хрущев В. Ульбрихт-биле кады хүндүлүг таныылды хүлээп алган. Олар ужудуп үнер шөлде тургузуп каан михрофонга чедип келген. В. Ульбрихт чүве чугаалаан. Оон соонда Н. С. Хрущев сөс алган.

Н. С. Хрущев ону үдеп чедип келген кижилер-биле чылыг байырлашкан, ургулар аңаа боодал чечектерни аккеп тудускан. Немец пионерлер Н. С. Хрущевка пионер галстукту баглап бергеннер.

Самолётче кирер чадага Н. С. Хрущев В. Ульбрихт-биле акы-дүңма ёзу-биле байырлашкан болгаш үдеп келгеннерниң холдарын тутчулаан. Оон соонда ол самолётче көдүрүлүпкен. Оон-биле кады эш Р. Я. Малиновский үнүпкен.

Ук черниң шагы-биле 10 шак 10 минута турда (Москва шагы-биле 12 шак 10 минута) «ИЛ-18» деп күчүлүг совет самолёт агаарже көдүрүлүп үнген болгаш Москваже угланып ужуп чорупкан.

1960 чылдың май 21-де Берлинден чоруурда эш Н. С. Хрущевтүң чугаазы

Эргим эш болгаш өөнүк Вальтер Ульбрихт!

Эргим эш болгаш өөнүк Отто Гротеволь!

Эш Гротеволь дарыг ужурундан аэродромга келбейин барган болгай. Ынчангаш дүрген-не эккириирин бистиң үректің ханызындан күзеп турарывысты аңаа дамчыдарын дилеп тур мен.

Эргим берлинчи эштер болгаш өөнүктер!

Бистиң самолёдувус ам каш-ла минута эрттерге Төрээн чуртувусче, Москваже угланып чоруптар, а ийиле шак эрткенде бистер черивиске олурар бис. Дыкала кыска хуусаа дээрзин көрүп тур ышкажыл силер. Ынчангаш берлинчилер болгаш москвачылар кожа-хелбээ кылдыр боттарын санап болурлар. Ынчалза-даа олар үүгле кожа-хелбээ болуп турар эвес, олар бистиң алдарлыг коммунистиг хөрээвис дээш, бүгү делегейге тайбың дээш ниитиниң демиселинге эжишкилер болуп турарлар.

Бистерни, а ол ышкаш бүгү совет улусту акы-дүңмалышкының ёзуу-биле уткуп хүлээп алганынар дээш, чылыг сеткил-сагыжынар дээш бүгүденерге улуг болгаш изии-биле өөрүп четтирдим. Совет кижилер — Герман Демократтыг Республиканың идегелдиг өөнүктери дээрзинге бүзүрөп болур силер.

Улустар аразының өйү келген айтырыгларының талазы-биле болгаш бедик деннелге чөвүлел хуралды Американың Каттышкан Штаттарының болдурбайн барган байдалдары-биле холбаштыр Герман Демократтыг Республиканың удуртукчулары-биле бистиниң чугаалашканывысты билир болгай силер. Ол чугаалажыышкынның үезинде бистиң долу чаңгыс эп-сеткилдивис илерээн. Ол чорук бистиң чурттарывыстың ийилдирзиниң туруштарын болгаш улуг социалистиг лагерьниң бүгү күрүнелериниң-даа туруштарын быжыглап турар. Улустар аразының маргылдаалыг айтырыгларын янзы-бүрү социал тургузуглуг күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ догуннаарының политиказынга үндезилээш, чөптүг ёзуу-биле шиитпирлээрин туруштуу-биле чедип алыр бис.

Экономика талазы-биле улуг айтырыгларны шиитпирлээринге болгаш улустар аразының хөрөктерингедээ социалистиг лагерьниң чурттарының чаңгыс эви база сырый каттыжыышкыны — тиилеттирбес күш. Бистиң социалистиг улуг акы-дүңмалышкы чоруувусту чер кырында ак-сеткилдиг бүгү-ле кижилериниң тайбың шөлээн чоруунун магадыллалы деп көрбүшаан, ону кады күжениишкиннеривис-биле быжыглаалдыңар.

Социалистиг тургузуушкунга, тайбың хөрээн быжыглаарының демиселинге чаа-чаа чедиишкиннерлиг болурун силерге күзедивис!

Уткуп хүлээп алганынар дээш, эки болгаш чылыг күзелдерицер дээш база катап четтирдивис!

Эштер берлинчилер байырлыг, бистиң өөнүктеривис байырлыг!

Ауф видерзеен!

Бир гадан 300 центнер дүжүт дээш

Эрткен чылын Барыын-Хемчик районнуң колхозтары, «Барлык» совхоз үнелиг тараа болгаш мал чеми культура — куйуруузаны дөрбелчин-ураанчак арга-биле тараан. Оон түннелинде район ниитизи-биле бир га черден 235 центнер чедир ногаан массаны алган. Оон иштинде «Барлык» совхоз бир гадан 311 центнер, «Большевик» колхоз — 309 центнер ногаан массаны алган. Районга куйуруузаны чогуур хуусаазында бедик агротехниктиг деннелге тарып, оон чайгы ажаалдазын эки организастаар болза, оон-даа артык эки түннелдер алдынып болурун ол бүгү бүзүреткен.

Ынчангаш районнуң тараажылары бо чылын куйуруза тарыыр шөлдү дыка калбарткан болгаш га бүрүзүнден ортумаа-биле 300 центнер ногаан массаны алыр деп шиитпирлээн. Колхозтар болгаш совхоз куйуруза тарылгазынга кур база эң эки хөрүүнүг, суггаттыг черлерни шилип алгаш белеткел ажылдарын дооскан. Хар агып, хөрүн эрий бээри билек-ле шык базырышкының, культивастап, дискалаар ажылды, шык үндүрбези-биле кырын таптай базырып дескилээр хемчеглерни чоруткан. Кажан агаар-бойдустуң байдалы эжижип, чылып, хөрүн эдээн бусталып изий бээрге ирилди өөскүн тарады чаштырып, аар дискалар-биле чарып хоюглаш, таптай базырган. Оон-биле кол белеткел доозулган.

Куйуруза тарыыр черни белеткээринде чамдык четпестер ам-даа узуткаттынмайн турарын демдеглезе чогуур. Кол четпес чүве болза чемишчидилге төгерин механизаставайн, чемишчидилгени тарылга шөлүнге четче чедиштирбейн турары болур. Шөлге эккеп төктүнген өөскүн хол-биле чежемейнин-даа тараарга, черле бүгү шөлге дески тараттынмайн турар. Колхозтар болгаш совхоз минералдыг чемишчидилгени кончуг ховар ажыглап турар.

Майның ийиги чартыының баштайгы хүннериндеи эгелеп куйуруза тарылгазынга таарымчалыг бойдус байдалдары районда эгелээн. Ону колхозтар болгаш совхоз четтиклейн мнаап-даа келген. «Большевик», «Совет Тыванын 5 чылы» база «Комсомол 30 чылы» колхозтарның куйуруза агрегаттары шөлче бир дугаарында массалыг үнген. Бо үнелиг культураның тарылгазын эң дуржулгалыг, идепкейлиг болгаш кызымаккай тараажыларга, механизаторларга даандырган. «Большевик» колхозтуң куйуруза тарыыр агрегадын звеночу Серин Куулар удуртуп турар, а оон чаштырыкчызында Хомушку Семис-оол, трактористинде Хомушку Дагаа кирген. Олар бо ажылга эрткен чылдан-на эгелеп кирген, өлөөн дуржулгалыг апарганнар. Баштайгы хүнде ол агрегат 30 га черге тарылганы чоруткан. Далаш чокка кончуг кичээнгейлиг кылыр дээрзин олар билип турары кончуг чөптүг. «Совет Тыванын 5 чылы» колхозта 3 агрегатты белеткээн. Ында база-ла дуржулгалыг, бо ажылдың бедик харыысалгалымын билир кижилер — механизаторлар, тараажылар ажылдап турарлар. Олар 105 га черге куйуруза тарылгазын 6—7 хүннер иштинде бедик шынарлыг чорудар деп шиитпирлеп алганнар.

Куйуруузаны шуут тарып кириптеринге, агротехниктиг чурумнарны сагыырынга болгаш тарылганы кыска хуусаада бедик шынарлыг чорударынга куйуруза тарып олуртур машиналарны чогуур өйүнде эки белеткээри улуг рольдуг. Бо талазыбиле Кызыл-Мажалык СТС (директору эш Абрамов) колхозтарга, совхозка дуза көргүзүп келген, көргүзүп-даа турар. Оон-биле кады бе талазы-биле улуг четпестер узуткаттынмайн арткан. Тарып олуртур машиналарны черге дегбес өлөөн бедик кылдыр өрү көдүрткеш, дугуйларны тарылга үезинде трактор сөөртүп чорда долганыры ышкаш ынчаар таарыштыр долган турган шөлде тарылганы кылыр. Оон-биле кады үрезин төгер дискаларны тарыыр ужурлуг үрезиннерге дүүштүр шилип алыр херек. Бо бүгү шуут тарып киринишкиннинг мурнунда тускай черге кылдынган турарда ужурлуг болгай. Мону районнуң колхозтарында, совхозта сагыйын турар. Херек кырында кандыг болуп турарыл?

Тарып олуртур машиналарның шөлдө белеткелдерин баш бурунгаар эвес, үүгле тарып үнүптерде шөлге аппарын кылып турар. Оон бир барымдаазы «Совет Тыванын 5 чылы» колхозка көзүлген. Агрегатты бүрүн белен чүве дээш шөлге апарган, тарып киринкен. Ынчалзажок дорзан-на агрегатты тургузар ужурга таварышкан. Тарып олуртур машинанаың ниити шөлдө белеткели четпес, үрезин үлеп төгер дискалар 8-10 мм үттерлиг болурунун орнунга 14 мм үттерлиг өске дискалар-биле солуттунган болган. Оон ужурундан СТС-теп чогуур дискалар алыры-биле катап машина ыдар, тарып олуртур механизмни солуур ужурга таварышкан. Оон-биле кады дыка хөй үрезин довурак алдында барган, олар нормадан 2—3 катап ажыг кылдыр саагайдыр ага бергилээн-не болгай. Ол болза колхозка улуг каражa-дыр, көдөө ажыл-агый техниказының ажык чок аңаа туруушкуну-дур. Биче чүведеп улуг чүве, эвээш чүведеп хөй чүве бүдер-ле болгай.

Чаңгыс борбак-даа куйуруза үрезинин чидирер чоруктуң каражазы улуг! Үрезинни садып алыры, ону колхозка чедирери, ажаал кадагалары чеже хире чарыгдалдыг дивес дээр. Чаңгыс борбак үрезинни чөп шын тарып олурткаш, өстүрүп алгаш бир инекти бир удаа тоттур чемгерип ап, бир литр сүтү немей саап ап болур дизе черле хөөрөмче чок. А колхозтарда чаңгыс борбак эвес, а кончуг хөй алдын өртектиг үрезиннер камналга чок, ажыл-агыйжы эвес чоруктуң ужурундан хөй барып турары кончуг хомуданчыг.

Куйуруза тарып олуртуру, ону ажаап өстүрүп алыры бистиң амгы байдалывыста кончуг нарын ажыл, аңаа чаңыгар, ынакшыыр, ол дээш шудургу ажылдаар херек. Районнуң колхозтарында куйуруза өстүрер тускай звеноларны тургускулаан. Ынчалзажок, оларның кежигүн бүрүзүн баш бурунгаар эки өөредир, дуржулга солужулгазын организастаар ужурлуг турган. Бо ажылды колхозтарның агрономнары ындыг-ла кончуг үнелеп көрбейн турар. Оон уламындан куйуруузаны тарып кирип турда, звеноларның кежигүннериниң хөй кезии боттарының күүседир хүлээлгелерин билбес болгулаан. Ындыг байдал база-ла «Совет Тыванын 5 чылы» колхозка илерээн.

Чедип алдынган дуржулганы, чамдык чедиишкиннерни быжыглап, четпестерни чогуур өйүнде узуткап алыр болза, районнуң ажыл-агыйлары куйуруузаның хөй ногаан массазын өстүрүп ап, алдынган социалистиг хүлээлгелерни күүседип болур дээрзинге чигзиниг турбас.

А. ЧИЧААН-ООЛ,
«Шынның» корреспондентизи.

Үректің ханызындан изиг уткуушкун

Н. С. Хрущевтуң Москвада чедип келгени

Майның 21-де, ажыл хүнүнүн доозулганының соонда москвачылар найысыллардың Мурнуу-Бөрөлүг районунче төнмес кылдыр шуужуп-ла турганнар. Даштыкыдан ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущевтүң ээп чанып келирин билгеш, Внуково аэродромунче углуг кудумчуларга болгаш проспектилерге он-он муң чурттакчылар чыылганнар. Тайбың хөрээн, социалистиг улуг күрүнениң ат-алдарын болгаш хүндүткелин чайгылыш чок шиитпирлии-биле Парижке камгалаан тайбың дээш могат чок демиселчи— Совет чазактың баштыны Никита Сергеевич Хрущевту чыылганнар улуг өөрүшкү-биле четтикпейин маңаа турганнар. Бүгү кижи төрелгеттиниң күзел-соруктарын болгаш идегелдерин тооп көрбейн турар АКШ-тың реаксылыг белүктеринин буруузу-биле бедик деннелдің чөвүлел хуралы болбаан болгаш тайбың чугаалажыышкыннар буураан болгай.

Н. С. Хрущев Герман Демократтыг Республиканың чазаның чалаанын ёзугаар орук аайы-биле ГДР-ниң найысылалы — Берлинге чораан.

Внуково аэродромунга дыка хөй кижилер чыылган. Заводтарның болгаш фабрикаларның төлөөлекчилери, эртемниң болгаш культураның ажылдакчылары, студентилер аңаа чеде бергеннер. Совет Эвилелиниң күрүне туктары киисхип турган.

Эштер А. Б. Аристов, Л. И. Брежнев, Н. Г. Игнатов, Ф. Р. Козлов, О. В. Куусинен, Н. А. Мухитдинов, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Е. А. Фурцева, Н. М. Шверник, П. Н. Поспелов, ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиумунуң Даргазының орулакчызы Н. Н. Органов, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының орулакчылары А. Ф. Засядько В. Н. Новиков, ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиумунуң кежигүннери А. А. Андреев, С. М. Буденный, В. И. Устинов, ССРЭ-ниң министрлери, төп эргелел болгаш албан черлериниң удуртукчулары, ССРЭ-ниң болгаш Россия Федерациязының Дээди Советтериниң депутаттары, Совет Эвилелиниң маршалдары, СЭКП ТК-ның кежигүннери болгаш СЭКП ТК-ның кежигүннерлиге кандидаттар, Москваның болгаш Москва областың партия база совет органнарының удуртукчулары, СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш хөй-хөй министерстволарның карыысалгалыг ажылдакчылары 14 шак 30 минута турда, ужудуушкун шөлүнге четкилеп келгеннер.

ССРЭ-де туруп турар дипломаттыг төлөө черлериниң баштыннары, элчин черлериниң ажылдакчылары, совет болгаш даштыкы журналистер уткаанларның аразына база турганнар.

Агаар лайнери «ИЛ-18»-тен Н. С. Хрущев дүжүп келирге, диниттиг адыын часкаашкыны аэродромга чаңгыланып-ла үнген. Совет чазактың баштыны уткааннар-биле өөрүшкүлүг мендилешкен.

Аэродромга чыылган москвачылар эш Н. С. Хрущевту өө-не улуг сорук кириишкин-биле уткааннар. «Чедип келгениңер-биле, Никита Сергеевич!» деп байыр чедирген үннер чаңгыланып турган. Чыылганнарның кырынга диниттиг «Ура!» чаңгыланган.

ССРЭ-ниң Камгалал министри, Совет Эвилелиниң маршалы Р. Я. Малиновский, а ол ышкаш Н. С. Хрущевту үдеп чорааннар Москвада Н. С. Хрущев-биле кады ээп чанып келгеннер.

Эш Н. С. Хрущев болгаш өске-даа совет удуртукчулар аэродромдан хоорайже чорупканнар.

(СЭТА).

ЧОННУҢ КҮЧҮЛҮГ ҮНҮ

Чөөн-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң төвүнге бүгү колхозчуларның митингизи болуп эрткен. Митингини колхоз даргазы эш Ойдупаа ажыткаш, аңаа чүве чугаалаары-биле СЭКП Тыва обкомунун бирги секретары эш Токага сөс берген.

Эш Тока бодунуң чугаазынга ССРЭ-ниң Дээди Совединин бешки сессиязының хүлээп алганы шиитпирлерин допчулап чугаалааш, бистиң чуртка ажылчын, албан-хаакчылардан тыртып турар үндүрүгүнү бо чылдан эгелээш 1965 чылга чедир чоорту чок кылыр дугайын, ажылчын, албан-хаакчыларның ажылдаарын 6—7 шакче шилчидерин, акшаның чаа солуушкунун чорударының политиктиг болгаш экономиктиг ужур-дузазының дугайын тайылбырлаап, партияның болгаш чаазактың ап чорудун турар бо хемчеглери болза чаңгыс-ла кол түүлче — совет бүгү улустуң амыдырал-чуртталгазын улам бай, чаагай болдурарынче угландырган хемчеглер болурун тайылбырлап чугаалааргa митингиниң бүгү киржикчилери улуг өөрүшкү-биле адыын часкап хүлээп ап турган.

Эш Тока оон дараазында америк империалистерниң бистиң чуртувуска улуг өөнүк-чөнгөллиг үүлгединиң дугайында база бистиң чуртувустуң ыдыктыг кызыгаарын оор дээрбечи ёзу-биле шургүп эртип, харын Свердловск хоорайның чоогунга чедир 2 муң километр ханылап кирген америк самолётту чок кылган дугайында чазактың даалгазын бистин чепсектиг күштеривистиң ракета кезээ ол-ла дораан баштайгы адымышкын-биле дүжүр адып узуткаан дугайында Дээди Советтиң бешки сессиязынга эш Н. С. Хрущевтүң медеглелин совет улус чүүлдүгүнүп көргенин чугаалаарга олурганнар диниттиг адыын часкаашкыны-биле хүлээп алган.

Өске чурттуң девискээринче оор-дээрбечи ёзу-биле шургүп кирер ындыг чоруун моон-даа соңгаар үргүлчүлээр бис деп АКШ-тың күрүне секретары Гертерниң чугаазын шынгыы буруу шаппышаан, бир эвес бистин чуртувустуң девискээринче оор-дээрбечи ёзу-биле шургүп кирген буруузун ажыы-биле миннип, моон соңгаар ындыг чорукту катаптавазының дугайында дээргі Эйзенхауэр сөзүн бербес болза дөрт күрүнениң чөвүлел хуралынга киржириндеи Совет чазак ойталап турар дээр дугайында эш Н. С. Хрущевтүң медеглелин колхозчулар күзел ханыышкыны-биле хүлээп ап деткээннер.

Дараазында хоочун колхозчу эш Барханга сөс берген. Ол чугаазынга мынча дээн: Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле совет улустун чедип алган улуг чедиишкиннери, бистин бүгү улузувустун хүн бүрүде улам чечектелип турар чаагай амыдыралы каргыс идегеттерге, ылангыя америк империалистерге кончуг таарымча чок болуп турар болбайнаан. Оларның ийи арыныг, хара-сагыштыг, нүүлүү, дерзин чаңын бис черле билир чораан бис. Эш Н. С. Хрущевка Эйзенхауэр кончуг кижи бооп, чоокта чаа-ла чугаалап туржук чоп! А херек кырында ам чүү болганыл? Оор ёзу-биле бистиң Төрээн чуртувустуң ыдыктыг кызыгаарынче шургүп кирген шивишкиннээрин ораладжып турар турлар. Гертер дерзин ол ёзуурум чок бужар чоруун камгалавышаан, оозун ам-даа үргүлчүлээр бис дээн-дир. Ындыг мегечилер-биле бир столга олургаш, кижи чүүнү чедип алыр боор! Эш Хрущев шын кылган-дыр. Мен ам 69 харлыг мен. Ынчалза-даа бистиң партиявыстың, чазаавыстың ленинчи политиказын боттандырарынга, чуртувустуң күчүзүн улам улгаттырарынга бүгү күжүмнү харамнанмас мен. Империалистер чеже-даа ынчап чөгөөлеп турза бис оон кортпас бис. Чүге дээрге бистиң күжүвүс—чалым хая, олар дээрге коргулчун чыда-дыр. Бир эвес олар биске күжун дөгеп келзе күзээн чүвезин — өлүмнүг согуушкунну олар алырлар деп бүгү колхозчуларның бодалын ол илереткен.

Оон дараазында колхозтуң анчызы эш Хүдербоо, колхозчу эш Сүрүнмей олар Гертерниң кылган медеглелин шынгыы буруу шаппышаан, бистиң чазаавыстың баштыны эш Н. С. Хрущевтүң дөрт күрүнениң баштыннарының баштайгы болган хуралынга кылган медеглелин өөрүшкүлүү-биле деткип, бүгү колхозчуларның сагыш-сеткилин илереткеннер.

Митинг доостурга колхозта көдээ клубтуң бот-тывынгыр уран чүүл бөлүгүмүнүң киржикчилери концерт көргүскеннер.

Шивишкин ажылын күүседир дээш оор дээрбечи ёзу-биле өске күрүнелериниң кызыгаарларынче шургүп кирер чоруун АКШ-тың чазаның политиказы кылдыр камгалап, ол чоруун моон-даа соңгаар үргүлчүлээр бис деп АКШ-тың күрүне секретары Гертерниң медеглелинге удурланыышкынның митингилери Чөөн-Хемчик районнуң бүгү колхозтарынга, фермаларга, албан болгаш бүдүрүлге, өске-даа ниити коллективтерге бо хүннерде болуп эртип турар.

Болуушкуннарның изи-биле

Улуг өөрүшкү болгаш чоргаарал

Бо хүннерде Эрзин районнуң албан, организация болгаш бүдүрүлге черлеринге, колхозтарның бригадаларынга, фермаларынга—каяа-даа чоруурга чоннуң сеткил ханыышкынныг түүлдүгзүнүүшкүнүн, өөрүшкүзүн илереткен сөстерин бо-ла дыннап болур. «Ажылчыннардан болгаш албан-хаакчылардан үндүрүглер тыртарын соксадыр база совет улустуң чаагай байдалын бедиринче угланган өске-даа хемчеглер дугайында» ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязынга эш Н. С. Хрущевтуң илеткелин болгаш сессияның өскедаа материалдарын парлаан солуннар ажылчыннарның, интеллигентилерниң болгаш колхозчуларның кичээнгейин хаара туткан.

Май 10-да эртен ажыл шагы эгелээри билек райкүүскомга кире бээримге машинакчылар өрээлинде Сакты-Сюрюн Нина, Өнермаа, Соян Бады оларның аразында солун чугаалар чоруп тур.

— Эки-ле-дир әжим. Митингиден дыннаваш-ла сеткилим ханган, ам солундан тодаргай номчуп таныштым. Бо чылдың октябрь 1-ден эгелээш бистен кандыг-даа үндүрүглер чок болур-дур! «Үндүрүглерден хосталыры—ажылчы чоннарның шаг-шаандан бээр бодап чораан күзели» деп, Никита Сергеевич бодунуң илеткелинге чугаалаан. Ону ам бисте херек кырынга боттандырып турары бо-дур. Маная өөрүп четтирдим дээрден өске чүүү чугаалаар боор. Совет кижилерни, бистерни дээш партия биле чазактың сагыш салыышкынының база бир чаа херечизи бо-дур» деп, машинакчы С. Нина өөрүнге чугаалай-дыр.

— Ажыл шагы база кызырлыр, амгы турганындан он катап улуг үнелиг, алдын өртектиг чаа совет акшалыг болур бис... — деп, районнуң социал хандырылга килдизиниң инспектору Өнермаа әжиниң чугаазынга немеп кагды.

Өске бир кабинетте районнуң көдээ ажыл-агый инспекциязының тускай эртемниглери база-ла сессияның материалдарының дугайын аразында чугаалашкан, түүлдүгзүүп, деткээн олурлар. Райкүүскомнуң секретары эш Н. Суваң-оол мээң-биле беседага мынча дидир: «Бистиң коллективтин бүгү ажылчын, албан-хаакчыларыбиле бир дөмей, сессияның шиитпирлеринге сеткилимниң ханызындан чоргаарланып, өөрүп турар болгаш чон ортузунга ону тайылбырлап таныштырар херекке идепкейлиг киржир мен».

— «Никита Сергеевич Хрущевтуң сессияга түннел чугаазын база онза чоргаарал-биле дыннаан бис. Бистиң Төрээн чүртүвүстүң ыдыктыг агаар кызыгаарын үреп, чүрт иштинче шургаан Американың шериг самолёдунуң нүүлдүг бак чоруун Совет чазактың баштынчызының сессияга киленнээшкин-биле илередип чугаалааны бүгү совет кижилерниң күзел-соруунуң илерээшкини болган Ында домак бүрүзү бодунуң экономиктиг болгаш техниктиг күүү-шыдалының чечектелиишкининде турар Төрээн чүртка, тайбың тургузукчу ажыл-иш-биле алдаржаан совет улуска ынакшылче чүректиң ханызындан чоргааралды хайныктырып кээрдир»—деп, кол зоотехник эш Хисамутдинов чугаалады.

О. МАНДАРЫЙ,
«Шынның» корреспондентизи.

Бедик хүлээлгелер

Кызылдың № 1 чүк сөөртүр АТК-зының дарганнар бригадазы ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязынга чугаалашкан айтырыгларны танышкаш, улуг өөрүшкү-биле деткээннер. Ол бригада чоокта чаа коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп бедик атты чедип алган.

— Совет улустуң культурлуг болгаш материалдыг амыдыралын экижидеринче угланган Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың чаа сагыш салыышкынын таныштывыс. Аңаа харыы кылдыр эки ажылдар ужурлуг бис. Чеди чылдың ийги чылының баштайгы айларының планын 190 хуу күүседип турган мен, ам ай планын 200 хуу күүседиримни хүлээнип тур мен— деп, дарганнар бригадазының бригадири Лепинг чугаалаан. Бистиң эки күш-ажылывыс Төрээн чүртүвүстүң камгаланыр күжүн быжыглаарынга дузалаар, бистиң кызыгаар шугумувусту үреэн америк самолётту андара аткаш, ону бүгү делегейге сойгалап илереткени эн-не чөптүг. Моон соңгаар ындыг үүлгедиглерге шынгыы харыыны ынавыла бээр дээрзин америк империалистерге сагындырганы — оларга эң аар согуг болган — деп, ол уламчылаан.

— Бистиң чүртүвүстүң девискээринче америк разведчик-самолёттуң ужуп келгени таварылга әвес. Чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралын дайын кыпсыкчылары кара-сагыштыы-биле үскеннер. Совет Чазак АКШ-тың чазаанга шыңгыы сагындырыгның нотазын чоруткан. Ай санында ажыл нормазын 200 хуу күүсетпишаан, тайбың херээ дээш демиселге ам-даа чедиишкинниг болурларны күзедивис, өөрүм Никита Сергеевич! — деп дарган В. Доржеев чугаалаарга, ону оон өөрү диңмиттиг адыш часкаашкынзары-биле утказаннар.

Ажылчын, албан-хаакчылардан үндүрүглер тыртарын соксадыр, кызырган ажыл хүнүнче шилчиир дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязының материалдарын дарганнар Владимир Тиунов, Петр Кузьмич болгаш өскелер-даа деткип, бедиткен хүлээлгелерни алганнар.

Дарганнар бригадазында ажыл хөрехтерниң байдалы черле эки. Олар апрель айның планын 150 хуу күүсеткен болгаш май айда күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 15 хуу бедиерин хүлээнгеннер.

Н. МУХИН.

Бүрүн деткип тур бис

Францияның президентизи де Голльга, Великобританияның премьер-министри Макмилланга, Американың Каттышкан Штаттарының президентизи Эйзенхауэрге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Никита Сергеевич Хрущевтуң 1960 чылдың май 16-да кылган медеглелин деткээн Кызылдың № 2 чүк АТК-зының әр, херээжен ажылчыннарының, чоллачыларының митингизи май 19-та болуп эрткен.

Совет чазактың баштыңы Н. С. Хрущевтуң медеглелин АТК-ның начальниги эш Круговой митингиге таныштырган сөөлүнде, механик эш Котенев сөс алган. Митингиге оон медеглээни болза:

— Улустар болгаш күрүнелер аразының харылзааларында үеэи келген айтырыгларны чугаалажып көөр ужурлуг турган чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралын америк империалистер, АКШ-тың чазаа үзүп кагды. Мынчангаш, америк дайынзырак идегеттер чүгле Совет Эвилелинге удур өнчүк-чөңгээни үүлгедип турар әвес, харын бүгү кижи төрелгетенге удур улуг үүлгедиглерни кылып турарлар-дыр. Бистер, совет кижилер, дайынны кажан-даа күзевес бис. Делегейниң ийи дайыннарының киржикчизи мен. Дайынны көөр хөөнүм чок. Ындыг болза-даа, америк дайынзырак идегеттерниң кыжаныышкынындан кажан-даа кортпас бис. Ленинчи тайбың политиканы чайгылыш чок чорудуп турар Совет чазаамның шиитпирлиг хемчеглерин, Совет чазактың баштыны Никита Сергеевич Хрущевтуң май 16-да кылган медеглелин изии-биле бүрүн деткип тур мен.

Совет Эвилелинге удур америк дайынзырактарның өнчүк-чөңгээлиг бужар болгаш кара сагыштыг дерзии үүлгедиглерине өлүмнүг согуушкун кылдыр хүн бүрүде ийи-ийи норманы кылырын, бо чылдың баштайгы чеди айларының планын СЭКП ТК-ның июль Пленумунуң ажыттынар хүнүнге чедир, хуусаа бетинде күүседирин чоллачылар эштер Беспрозванный, Толстиков олар хүлээнмишаан, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Н. С. Хрущевтуң май 16-дагы медеглелин бүрүн деткип турарын чугаалааннар. — Чөвүлел хуралды үскен америк империалистер болгаш АКШ-тың чазаа база президент Эйзенхауэр бүгү кижи төлелгетенниң, совет улустуң мурнунга буруузун харылзаар ужурлуг — деп, олар шыңгыы негээннер.

Совет чазактың баштыны эш Н. С. Хрущевтуң медеглелин деткээн резолюцияны митингиниң киржикчилери улуг көдүрлүүшкүн-биле хүлээп алганнар.

Согугну боду алган

ТУРАН. (Телефон-биле). Бистиң чүртүвүстүң агаар кызыгаарын үреп, дээрбечи чорукту кылган америк самолёттуң чөңгээзинге болгаш ындыг янзылыг ужудуушкуннарны үргүлчүлээр дугайында АКШ-тың күрүне секретары Гертернің медеглелинге удур киленнээшкинин илереткен митинг хуралдарны Бии-Хем районга улуг көдүрлүүшкүннүг өткилээн.

— Тертер дээрге, ёзулуг-ла дайынзырак, милитарист арның көргүскен-дир эштер, бир әвес моон соңгаар ол бодунуң медеглелин ыят чогу-биле боттандырарын оралдажыр болза, аңаа делегейниң тайбынга күзелдиг чону, бистиң алдарлыг совет дайынчыларывыс өлүмнүг согугну бээр. Бистиң эки күш-ажылывыс империалистерге коргунчуг, ынчангаш 1960 чылда коллективтиң мурнунда турар күрүне планын декабрь 5-те күүседиилинер! — деп, районнуң бүдүрүлге комбинадының директору Костенков чугаалаан.

Туранның коммунал хандырылга болгаш тудуг конторазының ажылчыны Сергеев бодунуң киленнээшкинин мынчаар чугаалаан.

— Делегейде эң күштүг улуг күрүнениң күчүзүн үнелеп көрбейн, өнчүк-чөңгээлиг медеглел кылгаш. Гертер АКШ-тың политиказын буурап дүжүүшкүнге таварыштырган. Гертер бодунга өлүмнүг согугну боду алган.

Совет чазактың ап чорудуп турар хемчеглерин деткээн митингилер районнуң «Кызыл тараачын», «Тиилелге», «Хадың» болгаш Ленин аттыг колхозтарынга, район төвүнүн албан организация черлеринге база эрткилээн.

М. УСМАНОВ.

Изии-биле деткээннер

Совет чазактың баштынчызы эш Н. С. Хрущевтуң май 16-да Париж хоорайга чазактар баштыңнарының баштайгы ужуражылгазынга кылган медеглелин Кызылдың туйбу заводунуң ажылчыннарының хөй кижи киржикчилиг митингизинге Кызыл хоорүүскомунуң секретары эш Житков таныштырган.

Заводтуң туйбу хептәәр цегинин мастери эш Турчанов сөс алгаш мынча дээн:

— Шын-дыр, Никита Сергеевич шын кылган-дыр эштер. Делегейниң ажылчы чоннарының чаагай херээн херекке албайн турар кижилер-биле шак ынчаар чугаалажыр херек. Бистиң ынак Төрээн чүртүвүстүң хамаарышпас чоруун, ыдыктыг кызыгаарын империалистерге кажан-даа үретпес бис. Бистер совет кижилер тайбынга кызыгаар чок ынакшылдыг бис. Тайбының херээн эки күш-ажыл-биле быжыглап, чартык чыл планын СЭКП ТК-ның Июль Пленумунуң ажыттынар хүнүнге чедир күүседиилинер! — деп, ол кыйгырган.

— Н. С. Хрущевтуң кылган медеглелин бүгү совет улус-биле кады деткип тур мен. Эйзенхауэр чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралын болдурбаан. Империалистерниң өнчүк-чөңгээлиг кыжаныышкынындан кортпас бис, агрессорларга өлүмнүг харыны берип шыдаар күш бисте бар. Кызылдың тудугларынга эки шынарлыг хөй туйбуну берээлинер!—деп, туйбу өрттедир цехтиң мастери Гуцало чугаалаан.

Төрээн чүрттүң күчүзүн чаагай күш-ажыл-биле быжыглаарын айыткан тускай резолюцияны митингиниң киржикчилери хүлээп алган.

Х. КИМ-ООЛ.

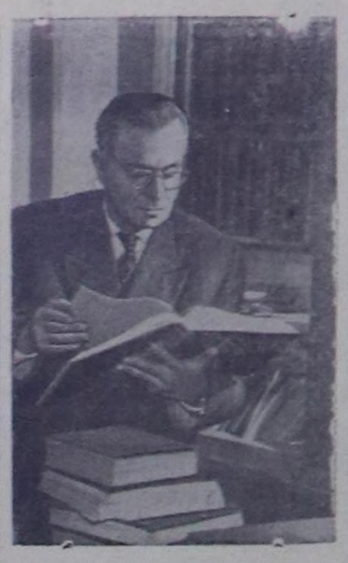

Ереван. Армян ССР-ниң Эртемнер академиязының дыл институду армян дылдың дөрт кезек номнардан тургустунган улуг словарын тургузуп турар. Ону тургузуп турарларның бөлүүн дыл талазы-биле сураглыг эртемден, филология эртемнериниң доктору Арарат Саакович Герибян удуртуп турар. Ол бодунуң үжен чылдар дургузунда эртем ажылынын үезинде 150 хире эртем ажылдарын бижээн, ортумак школага ажыглаар 9 өөредилге номнарын тургускан. А. С. Герибян Армян ССР-ниң Эртемнер академиязының академигинге сонгуттурган.

Чурукта: Арарат Саакович Герибян.

Фото **А. Экекянныы.**

СЭТА-ның фотохрониказы.

Колхозта воскресниктер

Эрзин районнуң «Чаа орук» колхозунуң кежигүннери чоокта чаа воскресник организастаан. Аңаа 205 колхозчулар киржип, 933 кубометр одаар ыышты белеткээннер. Аңаа эш Күнчүнге удурткан бирги хөй фермазының хойжулары эрестиг ажылдап, фермалар, бригадалар аразынга социалистиг чарышка бирги черни эәлээн. Ийиги черни сут-бараан фермазының коллективи алган.

Мыңдыг янзылыг воскресник Владимир Ильич Лениниң төрүттүнген хүнүнден бээр 90 чыл болган оюнуң хүнүнде база болган. Ынчан 157 кижи ажылдап, хөй санныг тудуг ыяжын белеткеп, машина орудтарынче үндүр сөөрткен. Аңаа база-ла бирги хөй фермазының малчыннары организастыг киржип, бедик көргүзүүглерни чедип алган.

Колхоз бүдүрүлгезинге эки ажылдаан бирги хөй фермазынга колхоз баштаар чериниң болгаш партия организациязының шилчиир Кызыл тугун база 300 рубльдин акша шаннаның тывыскан. Бо ажылдарга эң идепкейлиг киришкен кижилерни база шаннаан.

В. ЗРЕНЧИН.

Кыргылдага белеткел

Сут-Хөл районнуң «Бора-Тайга» колхозу хөй кыргылдазынга эргежок чугула белеткелдерни чорудуп турар. Мурнунда чылдарда электро-агрегатбиле хөй кыргыыр пункт чадагай кажаага турган болза, бо чылын Ак-Чыраада хөй кыргыыр пунктуну таарымчалыг кажааларлыг болгаш кыргаан хойларны эжиндирер ванналыг кылдыр дериш турар. Пунктуга кол кылыр ажылдар ам доозулган. Кыргаан дүктү кадагалаар складчыгаш база кылдынган.

4 болгаш 12 хачылыг кыргылда моторларының септелгези доозулган. Колхоз часкы кыргылдада 10 мун ажыг хойну, 2 мун өшкүнү кыска хуусаада чүгле электри кыргылдабиле кыргып алыр сорулганы салган. Кыргыкчыларны болгаш дүк ылгакчыларын белеткээн.

М. ЧАРТАК-ХУНА.

Чаа гараж

Таңды районнуң «Совет Россия» колхозунуң тудугжулары бо чылдың тудуг планын хуусаа бетинде күүседир дээш шалыпкан ажылдап турарлар. Колхоз төвүнге 14 автомашина кирер гаражтың кол тудуу доозулган. Ону бус-биле изидер кылдыр кылып турар болгаш машинаның янзы-бүрү кезектерин септәәр станоктарны тургускан.

Колхозтуң автомашиналары чаа гаражка кирип, чылдың кайы-даа үезинде эки ажаалгага турар апаар.

Ол ышкаш 200 олуттуг клубуң тудуу орту эртип турар. Ону сентябрь 1-де ажыглалга киирер дээш тудугжулар күжениишкинниг ажылдап турар. Кижи әмнелгезиниң тудуун божудар бажыны-биле кады август 1-де доозар деп турар. Тудугжулар оон ынай чуртталга бажыңнарын, хөй кажаазын база тудуп турарлар.

К. КАНЧЫЫР-ООЛ.

Уругларның дыштанылгазын шын организастаар

Өөредилге чылы доостурунуң кырында келген. Ындыгның төлөзинде школачыларның, пионерлерниң чайгы дыштанылгазының дугайында чогуур сагыш салыры чугула. Оларның дыштанылгазының төп одаа болза пионер лагерьлери болур. Аңаа уруглар кадыын быжыглап, хөглүг, омак дыштанып, ниитиге ажыктыг ажылдың чаңчылдарынга база өөренип алырлар.

Эрткен 1959 чылдың чайынында профәвилелдериниң пионер лагерьлеринге 1100 уруглар эки дыштанып, күш-шыдал кирип алганнар. Оонбиле кады Каа-Хем, Чөөн-Хемчик, Улуг-Хем районнарынга колхозтар аразының пионер лагерьлери багай әвес ажылдааннар. Ол лагерьлерге шупту 595 школачылар дыштанганнар. Барыын-Хемчик болгаш Өвур райполарының хуучу кежигүннериниң организастааны пионер лагеринге 130 кижи дыштанганнар. Кызыл хоорайның пионерлер Бажыңының баазазынга ийи әәлчеглиг пионер лагеринге 450 школачылар дыштанганнар. Ол ышкаш дыка хөй школачылар экскурсияларга идепкейлиг киржип, Төрээн чүртүнүң онза чараш булуңнарынга экскурсиядан, туристеп дыштанганнар. Аңаа барык 17200 школачылар киришкеннер.

Өөреникчилериң чайгы дыштанылгазын шак ынчаар организастаан чорук оларның өөредилгеге эки чедиишкиннерлиг болурунга улуг дузалыг болган.

Ынчаарга 1960 чылдың чайынында өөреникчилериң дыштанылгазын эрткен чылдаазындан-даа шынарлыг чорударын профәвилел, комсомол органнары планнап турар. Бо чылын пионер лагерьлеринге 3350 школачыларны дыштандырар деп турар.

Кызыл, Чадаана хоорайларга, Черби суурга пионер лагерьлери ажылдаар. Ол ышкаш колхозтар аразының 13 пионер лагерьлери ажыттынар. Бо чылдың июнь айда Шушенское суурда В. И. Лениниң чоруп турган черлеринге 5—7 класстарның 20 өөреникчилер киржик чилиг автобус-биле экскурсияны социал хандырылганың акша-хөреңгизи-биле организастап чорудар. ВЛКСМ өбкому-биле кады облпрофәвилелдериниң область Чөвүлели даг экспедициязының чанынга бүгү чайның дургузунда спорт лагерин, ынчаарга үстүкү классчыларга радистерниң болгаш киномеханиктерниң курстарын организастап чорудар деп турар. Ол курстарга барык 100 кижи хаара туттунар. Кызыл хоорайның школа бүрүзүнүң чанынга пионер лагерьлерин ажыдар. Ол лагерьлерге дыштаныр уруглар хүндүскү үе-шагын Кызылда культураның болгаш дыштанылганың Гастелло аттыг парыгынга эрттирерлер. Төрээн крайны эргип өөренип көөрүбиле туристерниң область лагерин ажыдар. Аңаа чарыгдаар акша-хөреңги бурун көрдүнген. Өөреникчилериң чайгы дыштанылгазын шын организастаарын чер-черниң партия, совет, комсомол, профәвилел органнары боттарының чугула кичээнгейинге ап, база чогуур бүгү дузаны көргүзери негеттинип турар.

Ынчанмыже чамдык районнарның, чижээ, СЭКП-ниң Бии-Хем, Өвүр, Сут-Хөл, Чаа-Хөл райкомнары школачыларның чайгы дыштанылгазынче чогуур кичээнгейни эрткен чылын салбаанар. А СЭКП-ниң Таңды райкому болгаш ол-ла районнуң күүскому уругларның чайгы дыштанылгазының дугайын үш удаа шиитпирлеп, саазынга бижип келзе чок, херек кырында боттуг чүү-даа кылбаанын айтыры артык әвес. Комсомолдуң Бии-Хем, Каа-Хем, Чөөн-Хемчик, Сут-Хөл райкомнары өөреникчилериң дыштанылгазын чугуллаап көрбейн турган.

Пионер лагерьлеринче эмчи кадрларны шын шилип чорутпайн турган областың кадык камгалал килдизин (эргелекчизи эш Любимовту) шугумчүлээри чөптүг. Чүл дээрге чүгле Даниловканың пионер лагеринге ажылдап турган эмчи кадрларның билии-даа, мергежилиндаа кошкак болганындан ол лагерь ийи удаа карантинге таварышкан болгай. Ол-ла лагерьниң кижизидикчи башкылары удаа-дараа солчуп турган болгаш лагерьниң начальниги эш Санчай арагага алзып, ажылга әә-харыысалга чогун көргүскени чажыт әвес.

База ОБЛХН (баштаар чериниң даргазы эш Арланмай) пионер лагерьлерин эки шынарлыг, чаагай амданныг чемнер-биле чедир хандырбайн турганын шыңгыы айтыр херек. Ол ышкаш чурт улетпүрүнүң болгаш көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының профәвилел комитеттери (даргалары эштер Георгиевский, Петеримов) боттарынга онаашкан пионер лагерьлериниң начальниктеринге принципиальдыг негелделерни тургуспайн турганындан лагерьде өөреникчилериң ортузунга кижизидилге ажылы кошкап турганындан харындаа школачылар лагерьлерин каапкаш, бажыңнарынче әәп чаныр турганнар.

Сорулга чүл дээрге, өөреникчилериң чайгы дыштанылгазының үезинде үстүнде чазыгларны кылаптавас болгаш өөреникчилериң дыштанылгазын, кадыкшылгазын бо-нар-ла аргалар-биле шын организастап эртирериндe.

В. ШУТЯЕВ,
Профәвилелдериниң область Чөвүлелиниң ажылдакчызы.

Хоочун саанчы

Саая Докпак Чыргаловна — Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң сес чыл иштинде саанчылап турар хоочун саанчызы. Азырал ажаалдадан, ажылды организастап турарындан хамаарыштыр баштайгы чылдарда инектериниң суду шоолуг әвес турган-даа болза, Докпак ажылдаан чылдарында 12340 литр ажыг сүттү саттан болгаш өске саанчылардан дээре көргүзүглүг болуп келген. 1959 чылда ол инек бүрүзүнден 1543 литр сүттү сатташ, фермага бирги черни әәлээн.

Чоннуң кижи бүрүзүнге онаштыр эът, сут болгаш саржаг бүдүрер талазы-биле АКШ-ты чоокку чылларда чедер дээн бүгү улустуң сорулгазын боттандырарынга боттарының күш-ажылы-биле киржир дээш ийи чыл бурунгаар 7 комсомолчу кыстар сут-бараан фермазынга саанчылаары-биле келгеннер. Чаа келген аныяктарга инекти саарының арга-ларын дурзулгалыг саанчы Саая Докпак чугаалап берген. Оон дуржулгазын эдерген аныяк саанчылар К. Матпадак, О. Оюу, О. Допуш олар эрткен чылын база эки түннелдерлиг болганнар. Ферма 72 тонна сут саар планын 80 тонна 300 кг кыдыр ажыр күүсеткеш, районда комсомолчу-аныяктарның мурнакчы сут-бараан фермазы болган.

Саая Докпак бо чылдың эгезинден бээр бодунга быжыглаан инектеринден 5295 литр сүттү саттан. Оон ажылдап турар фермазы бирги кварталда күрүнеге 10 тонна сут садар планын 14,5 тонна кыдыр күүсеткеш, СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң колхозтар аразында шилчиир Кызыл тугун чаалап алган. Ол тукту ийги кварталда оскунмас дээш ферманың ниити демиселинге хоочун саанчы Докпак могаг чок ажылдап турар.

И. КЕЛИК-СЕНГИ.

Таңды районнуң «Межегей» совхозтуң Алаакта сут-бараан фермазының саанчылары эки көргүзүгну чедип ап турар. Ол ферманың саанчызы Мария Андреевна Рубцева эрткен чылын саар инек бүрүзүнден 2240 килограмм сүттү саап, бедик көргүзүгну чедип алган. Бо чылдың бирги кварталында сут саалдазының талазы-биле ол база-ла эки түннелдиг болган.

Мария Андреевна уругларын кижизидеринче улуг кичээнгейни салган. Оон уруглары школада эки өөренип турар.

Чурукта: М. А. Рубцева бодунуң уруглары Люба, Зоя болгаш Вера оларның-биле кады.

Фото **В. Севастьяновтуң.**

Төөгүлүг тиилелге

Совет агаар кораблин октаргайның делгеминче чедиишкинниг салып үндүрген дугайында СЭТА-ның дыннадыын бажыныыста радиоприёмниги-висти дамчыштыр кайгамчык улуг өөрүшкү болгаш магадаашкын-биле дыннадыыс. Таңды районда «Совет Россия» колхозтуң хойжулары бистер социалистиг Төрээн чүртүвүстүң алдарлыг найысылалы Москваның бо магалыг чаагай медээзин дыннаваш, өөрээнивисти, чоргаарланганывысты деңнээр чүве тыппас-тыр бис.

Бүгү кижи төрелгетенге бо төөгүлүг улуг ужур-дузалыг чайынынчак тиилелгени чедип алган совет эртемденнерге, маадырлыг ажылчын аңгыга, чүректиң ханызындан өөрүп четтиргениви-сти илергейлевишаан, моон соңгаар-даа чаа-чаа чедиишкинвөрлиг болурун оларга күзеп тур бис. Бүгү кижи төрелгетенге мыңдыг чаагай, магалыг, тайбың херекти бүдүрүп турар совет эртемденнериниң, ажылчыннарының төөгүлүг тиилелгезинге улам чоргаарланмышаан, дүүнгүзүнден бөгүн, бөгүнгүзүнден даарта улам дээре ажылдаарын шиитпирлеп алган бис.

Төөгүлүг чеди чыл планының ийиги чылының онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш чүткүлдүг ажылдап турар колхозчу малчынларның ажыл-ижиниң түннелдериниң дугайын чугаалаары күзенчиг-дир. Бистиң колхозтуң малчыннары Рая Билзетмаа, Клавдия Уремчи олар бо чылын 23 быжаларны 12 инектерге чагыштырып әмзирип, быжаа бүрүзүнүң хүнде 800 грамм чедир немелде деңнилиг өзүлдезин чедип ап турарлар. Хойжулар эштер Кенден, Дапылдай олар 220 хойдан 220 хураганны бүрүн доруктуруп өстургеннер.

Совет кижилериң материалдыг болгаш культурлуг амыдыралынын деңнелин соксаал чокка бедидер дугайында Коммунистиг партияның, Совет чазактың чаагай сагыш салыышкынының ачызында аас-кежиктиг чүрүталганың барымдаазын боттарывыстың амыдыралывыстың чижээнден безин тодаргай көрүп турар бис. Совет кижи дугайында партия болгаш чазактың чаагай сагышсалыышкынынга, мерген угаанныг айтыышкынынга дүүштүр артель баштаар чери бо чылын безин малчыннарга 6 бажыңнарны туттуруп берген. Ол бажыңнарда хлеб быжыраар почкалар, 8 радиоприёмниктер бар.

Октаргайның делгеминче кижиниң айыыл чок ужударының, дедир чаныр келириниң белеткелин бистиң Төрээн чүртүвүста кылып турар мындыг магалыг-чаагай үеде чүрттаары, ажылдаары, өөренири ышкаш улуг аас-кежик кайда боор. Кижи төрелгетенниң чырыткылыг келир үезин — коммунизмни тургузарынга киржир аас-кежиктиг болганывыска өөрүп, чоргаарланып тур бис.

В. ВАСИЛЬ,
К. КАНЧЫЫР-ООЛ,
колхозтуң малчыннары.

Тайбын тиилээр

Кызылдың үлетпүр комбинадының әр, херээжен ажылчыннарының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының хөй кижи киржикчилиг митингизи болуп өткен.

Совет Эвилелинин ыдыктыг кызыгаарынче шургуп киргеш, андара аттырган шпиончу америк самолёттуң өнчүк-чөңгээлиг чоруктарының дугайында кыска информацияны партия хооркомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң өргелекчизи эш Поляков кылган.

Херээжен хептер даараар бригаданың бригадири эш Романова сөс алгаш, киленин мынчаар илереткен:

— Америк империалистерниң өнчүк-чөңгээлиг чоруунга удур ханы киленнээшкиним хайныгып тур. Американнарның ол бужар, бак үүлгедин боттанып шыдавас, тайбың дээш делегейде миллион-миллион кижилер соксаал чок демиселди чорудуп турар. Тайбының херээн бистер күш-ажылчы шылгарангай чоруктар-биле харылаар бис. Ажылчы чоннарга таарымчалыг, чараш хевирлиг хептерни даарап бээр дээш каш дапкыр күжениишкинниг ажылдаар бис. Май айның планын бистиң бригаданың кежигүннери 125—140 хуу чедир күүседирин хүлээнип тур бис.

— Дайынның хоралыг уржуктарын көрүп эрткен бис. Дайынга бистиң дыка хөй уруг-дарывыс, эш өөрүвүс, чонувус амы-тынын оскунганын билир бис. «Соок дайынны» кажан-даа күзевейн, тайбынның чырыткыланчак херелинге чурттаарын күзээр бис. Мен ай санында планымны 150 хуу күүседир мен — деп, херээжен кижилериниң даштыкы хевин даараар мастер Иванова хүлээлгени ап, моон соңгаар продукцияның эки шынары дээш демисежиринче бүгү даараныкчыларны кыйгырган.

Митингиге мастер Юрева, даараныла цегинин начальниги Терентьева, үлетпүр комбинадының директору Будрявцев, чурук тыртырыкчызы Сиротин олар санал берип, Америк чазактың өнчүк-чөңгээлиг чоруунга киленнээшкинин илеретпишаан, Совет чазактың тайбың дээш ап чорудуп турар хемчеглерин чүректиң ханызындан деткээннер.

Митингиниң киржикчилери АКШ-тың дайынзырак бөлүктериниң өнчүк-чөңгээлиг үүлгедиглеринге удурланыышкынның резолюциязын чаңгыс үн-биле хүлээп алган.

К. ХЕРТЕК.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Партия райкомунуң пленуму

«Амгы үениң байдалдарында партийжи пропаганданың сорулгаларының дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалын эткен дөрт айларның дургузунда районнуң партия организациялары канчаар боттандырып келгенинин дугайын СЭКП Тес-Хем райкомунуң чоокта чаа болган үшкү пленумунга хүн чурумунуң кол айтырыы кылдыр тургузуп, чугаалашкан. Бо талазы-биле илеткелди партия райкомунуң секретары эш М. Ламажап кылган.

Тес-Хемниң партия организациялары СЭКП ТК-ның ол доктаалын боттарының хуралдарына таныжып чугаалашкаш, ону идеологтуг ажылдың дайынчы программазы кылдыр хүлээп алган болгаш амыдыралга боттандырар талазы-биле тодаргай хемчеглерни ажылдап кылгаш, күүседип эгелээннер. Ылаңгыя «Ак-Эрик» колхозта эш Улзаң-оол. Чыргаланды чеди чыл школазында башкылар коллективинде эш М. Адыя секретарылаан партия эге организациялары боттарының партийжи-политиктиг ажылдарын эткен бирги кварталдың дургузунда көскүзү-биле эжиктиг. Оон түңнелинде ажылагыйда, бүдүрүлгеде чамдык чедиишкиннерни чедип алганнар. Партия чырыдыышкынының четкизинде янзы-бүрү хевириниң 18 бөлүмнери ажылдап, оларда 200 чыгам кижи өөренип турар. Самагалдай суурда эш Ковалев, «Ак-Эрик» колхозта эш Ойдуп, «Чодураа» колхозта эш Санчат-оол оларның пропагандистээн политбөлүмнери өөредилге чылының дургузунда чедиишкинниг ажылдаан, өөредилге программазын доозуп турар. Ол үениң иштинде ажылчы чонга 132 лекциялар номчуттунган. 210 агитаторларлыг 14 агитколлективтер ажылдап турар. СЭКП ТК-ның доктаалынга дүүштүр партия организацияларының эткен айларда чедип алган бир чаа түүлү—көскү агитацияны калбартканы болур. 1960 чылда районнуң ниитизи-биле болгаш тус-тус колхозтарның бүдүрүлге, албан черлериниң алган хүлээлгелерин плакат хевир-биле бижээш, район төвүнүң төп кудумчуузундан эгелээш, колхозтар төптеринге, фермаларның кызыл булуңнарынга чедир аскан.

Үстүнде демдеглеттинген чамдык чедиишкиннерден аңгыда, районнуң партия организацияларының идеологтуг ажылында улуг четпестерниң барын, СЭКП ТК-ның доктаалын күүседириниң талазы-биле алдынган хемчеглериниң боттаныышкыны четпес чоруп турарын пленумнуң киргүзүлгелери онзалап илереткен.

Районнуң партия эге организациялары, СЭКП райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизи партия чырыдыышкынын, агитколлективтерниң ажылын эренгей удуртуп келген. Оон түңнелинде Ленин аттыг колхозтуң Үй. Шынаада эш Мындырья, Берт-Дагда эш Сам, «Чодураа» колхозта эш Очур оларның удуртуп турары партия төөгүзүн өөренир бөлүмнер болгаш политөөредилгенин өске-даа бөлүмнери ай-айы-биле кичээлдевейн турар. Шуурмактың райүлетпүр комбинадында, райпода партия организацияларының агитколлективтериниң бо чылдың бирги кварталында кылган ажылы барыкла чок болган. Ленин аттыг болгаш «Чодураа» колхозтарда агитколлективтерниң чамдык агитаторлары быжыглаан участогун безин четче билбес болуп турары илерээн. Ылаңгыя «Чодураа» колхозта зоотехник эш Серен-оол, хой фермазының эргелекчизи эш Наңзал, колхоз даргазының оралакчызы эш Шимит, көдээ клуб эргелекчизи эш Маскыр олар агитатор хүлээлгезин багай күүседип, малчыннар ортузунга партийжи-политкижизидилгелиг ажылды чорударын тоомча чок көрүп турганнар. Колхозта партия организациязының бюрозу болгаш оон секретары эш С. Самдан агитколлективке тодаргай удуртулганы, боттуг дузаламчыны четпес көргүзүп келген. Ынчангаш малчыннар ортузунга политмассалыг ажылдар ала-чаягаарлаашкында кирген. Ол чорук колхозтуң кышкы үеде мал ажылынга болдурган улуг четпестерининг бир кол чылдагааны болган дээрзин санал бергеннер тодаргай чугаалап турганнар. Эткен дөрт айларның дургузунда колхозтуң шээр малындан дыка хөй баш мал өлүп хораан чорук колхозта партия болгаш комсомол организацияларының малчыннар ортузунга политкижизидилгелиг, культура-массалыг ажылының улуг четпезиниң херечизи болур.

Ажылчы чоннуң ортузунга лекция пропагандазының талазы-биле партия райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң база партия эге организацияларының ап чорудуп турар хемчеглери ам-даа четпес. Бо чылдың бирги кварталында политиктиг болгаш эртем билиглерни нептередир ниитилелдиң район салбырының 42 кежигүннериңден 12 кижи чангыс-даа лекция номчуваан. Бо ажыл-херекке көдээ интеллигенцияны калбаа-биле кириштирерин чедип albaan.

Интеллигенция ортузунга политкижизидилгелиг ажылды партия организациялары чогуур деңнелге чедир тургуспаанын пленум база айыткан. Оон түңнелинде дландырган херекке харысалга чок, бот-идепкейжи эвес чоруктар районнуң көдээ ажыл-агый инспекциязының тускай эртемниглериңде, Самагалдайның ортумак школазының башкылар коллективинде бар. Берт-Даг чеди чыл школазының директору коммунист эш И. Бадра, Самагалдай ортумак школазының директору, партия райкомунуң кежигүнү эш О. Бичеоол олар безин башкыларның политиктиг өөредилгезинге болгаш лекция пропагандазының хөрөөнге киришпейн турар.

СЭКП ТК-ның доктаалынга дүүштүр ажылчы чоннуң калбак массаларының ортузунга полит-кижизидилгелиг болгаш культура-массалыг ажылдарны күштелдиреринче районнуң комсомол организациязы, культура албан черлери, харылзаа конторазы боттарының ажыл-чорудулгазын ам-даа эде тургузуп ап шыдаваан деп пленум база айыткан.

Партия организацияларының идеологтуг ажылында четпестерниң бар болуп турары районнуң ажыл-агыйының кол адыры—мал ажылында улуг четпестерниң база бир кол чылдагааны ол. Үүл дизе чыл эгезинден бөөр колхозтарда бүгү хойларның 9,5, өшкүлерниң 7, бода малдың 5 хуузу өлүп хораан, бирги кварталда эът садарының планы база күүсеттинмээн.

Районнуң партия организациязының идеологтуг ажылында илереттинген четпестерни чайладып, «Амгы үениң байдалдарында партийжи пропаганданың сорулгаларының дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалын амыдыралга боттандырарынче угланган тодаргай хемчеглерни айыткан доктаалды партия райкомунуң пленуму хүлээп алган.

О. МАНДАРЫЙ,
«Шынның» корреспондентизи.

Кичээнгей салыр

Совет кижилерни коммунистиг өзуга кижизидери амгы үениң кол сорулгазы болурун партияның XXI съездизи чугулалап айыткан. Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунда парторганизация бо талазы-биле чамдык хемчеглерни ап алган.

Партийжи-организастыг болгаш масса-политиктиг ажылды калбартканыдан, мурнуку чылларда турган арагалап, прогулдаар, хоойлу дүрүм сагывас, ниитиниң чурумун үрээр чоруктар колхозта мырыңай эвээжээн. Төрээн суурун чаагайжыдар, колхозунуң экономиказын улам быжыдар, культураны хөгжүдер деп изиг күзел-биле кижи бүрүзү ажылдап турар.

Колхозтуң делгем, көрүштүг дериттинген клувунга аныяктарның массалыг кежээлери, солун кино болгаш концерт, амыдыралга холбашкан илеткел болгаш лекция үргүлчү болуп турар. Бот-тывынгыр уран үүл бөлүмүнүң ойнакчылары колхозтуң фермаларын, бригадаларын доктаамал эргип, чаа-чаа көргүзүглерлиг концерттерни организастап турар.

СЭКП обкомунуң V пленумунуң доктаалын боттандырбышаан, эң эки арыг-шевер суур, колхоз-кооперация кежигүннериниң үлегерлиг чуртталга бажыңнары дээш чарышка Чадаана көдээ Совет дээре көргүзүглерлиг болган.

Артель бүдүрүлгезиниң кол ажыл участоктарында коммунистерни быжыглаан. Оларның мурнакчы ролюн бедитпишаан, үндүрген шиитпиринин, партийжи даалганың күүселдези дээш партбюро (секретары эш Чамыян) боттуг хемчеглерни организастап турар.

М. АК-ООЛ.

Комбинаттың аныяк мурнакчызы

— Күжүгет Калдар-оол кайда ажылдап турарыл?—деп, эжик аксында чөндүрер станок башкарып турган кижиден айтырдывыс.

—Дөө ажылдап турган ол-дур.

Гимнастерка хөйлецниг, шала чолдаксымаар сынныг аныяк оолдуң чанынга чедип келдивис.

Күжүгет Калдар-оол Чадаананың үлетпүр комбинадынга 1953 чылдан эгелеп ажылдап кирген. Бир чыл четпейн чорда аныяк оолдуң чазаныр талазы-биле ажылга шеверин комбинаттың бүгү коллективи кайгай бергеи. Ол мурнакчы чазаныкчыларның санынга кирип, ВЛКСМ обкомунуң болгаш профөвиледдериниң область чөвүлелиниң Хүндүлел бижин-биле шаннатказ. Анаа ийи чыл ажылдап чорааш Калдар-оол Совет Армияның хүрээлеңинче чоруй барган. Оон халажып чаныр кээрге, комбинаттың дирекция чери шевер ажылчынын улуг өөрүшкү-биле уткуп алгаш, чазаныр столунуң артынга база катап тургузуп каан.

Ол ам база-ла комбинаттың мурнакчыларының бирээзинге санаттырып турар. Аъш-чем, хеп, ном шкафтарын, стол, сандайларны, диваннарны чазаар талазы-биле мергежилдиг шевер мастер апарган. Оон чазаан шкафтарын, столдарын, сандайларын, диваннарын чуртталга бажыңнарда болгаш албан черлериңде көрүп болур. Ооң ол кылган үүлдерин чон аажок мактап турар болгаш чоннуң калбак хереглелиниң этсеви апарган.

Күжүгет Калдар-оолдуң хөрээлде бичежик хемчээлдиг хөрек демдээ. Ында «Бүдүрүлгениң аныяк мурнакчызынга» деп бижип каан. Ол болза ВЛКСМ ТК-ның шаңнал демдээ-дир. Аныяк чазаныкчының ады комсомолдуң Төп Комитединге безин билдине бергени моон илдеп.

Чоокта чаа ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязынга Никита Сергеевич Хрущевтуң кылган илеткелин Күжүгет Калдар-оол радиодан болгаш солундан кайгамчык улуг өөрүшкү-биле дыңнап, номчаан. Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың чон дугайында бо улуг сагыш-салыышкыны аныяк чазаныкчыны күш-ажылче улам сорук киирген. Оон мурнунда ажыл нормазын ол 130-150 хуу күүседип турган болза ам ону оранчок ажыр күүседирин хүлээнген.

Ол ышкаш СЭКП ТК-ның бо чылдың июль 13-те болур Пленумунга Күжүгет Калдар-оол бүдүрүп үндүрер продукция талазы-биле чаа улуг чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш ажылдап турар.

Чурукта: Күжүгет Калдар-оолдуң чазанып турары.

Сөзү **Т. Саян-оолдуу.**
Фотозу **В. Лутковтуу.**

Курган. Автобус заводунуң шеелде цегиниң коллективи чаа автобустуң дуржулгалыг хевирин белеткээн. Ук автобустуң иштинге 20 кижи олуруп болур болгаш чымчак олуттарлыг, радиолуг кылдыр таарыштырган. Боду-биле хевирлешкек автобустардан бо машинаның ылгалы болза даштыы шывыын тудуштурган шааараш демирлер чокка чүгле панельдерден кылган. Пластмассты болгаш чиик калбак демирлерни ооң конструкциязында калбаа-биле ажыглаан. Ооң ачызында ук автобустуң дензизи 400 килограмм хире чиигээн. Автобус шимчедикчиден хамаарылга чок ажылдап турар чылыдылга системазы-биле болгаш тергиин эки агаар челбин-биле хандыртынган.

Ук машинаны колдуунда көдээ черлерге ажыглаарынга таарыштырган.

Чурукта: «КУАЗ-985» деп чаа автобустуң дуржулгалыг хевири.

Фотозу **С. Юдиниин.**

СЭТА-ның фотохрониказы.

Малчыннарның хуралы

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунуң хойжузу Чүлдүм Салчак Авыдаевич районнуң мурнакчы хойжуларының бирээзи. Ол 1956 чылдан бөөр хой кадарып келген. Эгезинде 231 төрүүр хойларның хураганын бүрүн камгалап албышаан, хой бүрүзүнден 1,4 кг дүктү алган, азы 6239 рубль орулганы колхозунга киирген. 1958 чылда ооң хою 483 баш чедир өскен болгаш 100 хойданна 103 хураганны, хой бүрүзүнден 1,6 кг дүктү алган. Оортан колхозка 8 муң ажыг рубльдиг орулгазы киргеи. 1959 чылда 100 хой бүрүзүнден 110 хураганны, хой санындан ортумаа-биле 1,6 кг дүктү алган. Дүк сатканындан колхозка 9500 ажыг рубль киргеи.

Чеди чыл планының ийиги чылы —1960 чылда хойжу С. Чүлдүм областың хойжуларының аразынга калбарган социалистиг чарышка кирбишаан, майның эгезинге чедир төрээн 164 хойдан 174 хураганны алган.

Чоокта чаа Сталин аттыг колхозтуң төвүнге болган малчыннарның хуралынга Салчак Чүлдүмнүң ажыл дуржулгазын чугаалашкан. 4 чыл иштинде малды канчаар өстүрүп, ооң чаш төлүн менди камгалап ап келгенинин база одарларны канчаар ажыглап турарының дугайын эш Чүлдүм малчыннарга таныштырып, бодунуң сүмезин чугаалаан.

Чүлдүм бо чылын чамдык хойларны ийи катап ооладып тургаш, төрүүр 100 хой бүрүзүнден 120 хураганны менди камгалап алыр, ортумаа-биле хой санындан 2 кг дүктү кыргып алыр болгаш хой бүрүзүн 60 кг чедир деңзилиг кылдыр одарладып семиртир, ийи хураган кажааларын болгаш чайлагга бир бажыңны тудуп алыр деп хүлээлге алганын малчыннарга чугаалаан. Бо үеде элээн доруга берген хураганнарны бир аңгы, а чаш хураганнарны база бир аңгы кажаада азырап турар.

Областың сураглыг хойжулары Ооржак Лопсанчаптың, Кандан Үрүлениң дуржулгазын ажыглавышаан, бодумга алган хүлээлгемни алдарлыы-биле күүседир дээш амырдыш чок ажылдаар мен—деп, хойжу чугаазын төндүргеи.

Анаа санал берген хойжулар боттарының ажылдап турарын, чүнү чедип алганын чугаалавышаан, эш Чүлдүм ышкаш ажылдап тургаш, ниитиниң мал ажылын хөгжүдеринге күш-ажылчы үлүг-хуузун киирерин хүлээнгеннер.

Чүлдүмнүң кадайы Моңгуш Сенджы 9 ургларның иези. Оларның алдызы Бай-Тал школазында өөренип турар, 3-жү боттарында. Өг-бүле мынчаар чурттап, ургларын эртембилигге өөретпишаан, ниитиниң мал ажылынга могаг чок ажылдап турар. Оларның күш-ажылын колхозчулар бедии-биле үнелеп турар.

Хурал соонда малчыннарга колхозтуң аныяктары солун концерт көргүскен.

К. БИЧИИ-УРУГ.

Манап чадааш чана бергилээр

Макар Мурников Шагаан-Арыг хоорайда район амбулаториязының хан анализиниң эмчизи. Оон аажычанынга чон таарышынмайн турар. Ол чоннуң кадыкшылы дээш чонга бараан болуп ажылдаар хүлээлгезин эки күүседип шыдавайн, эмнелгеге келген аарыг кижилерге эптиг-ээлдек эвес, аарыг улусту кончуп хөректээр, чамдык кижилерни бодунуң таныш-көрүш аайы-биле ээлчег чокка хүлээп ап турар. Бо чылдың апрель айның 25—29-ка чедир ооң хүлээп алыышкынынга кирер дээн кижилерниң саны 40 чедип турган. Бо хүннерде Макар Мурников ажылдаар ужурлуг шактарын өзугаар ажылдаваан. Чогум ооң кайнаар чидиг халый бөөри билдинмес.

Хан анализинге келген аарыг кижилерниң аразында улуг аарыг улустар хөй турган. Сүт-Хөл район чурттуг М. Биче-уруг Кызыл эмнелгезинче бар чорааш, орук ара аарыы бергедээш эмчи Мурниковка кирер дугайында бижик алгаш чедип келген. Эш Биче-уруг ол эмчини 5 хонукта манап чадааш чоруй барган. Ол ышкаш Арыг-Үзүүнде 66 харлыг П. Крюков, «Чодураа» колхозта 55 харлыг Сат Ханды, «Күш-ажылдың хостуу» колхозта Т. Сангалмаа, Дадар Доңгак болгаш оон-даа өске ырактан келген аарыг кижилер Мурниковту апрельдиң 25-29-ка чедир манап чадап каалы чана бергилээн.

Мурниковтуң четпес ажылының дугайын Улуг-Хем район эмнелгезиниң эргелекчизи болгаш райкүүсконбиле тура-ла кандыг-даа хемчег албайн турары эдеп чүве.

О. ТҮЛҮШ.

Колхозтарга болгаш совхозтарга шеф дузаламчыны күштелдирер

Бистиң областың көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери чеди чылдың ийиги чылында улуг хүлээлгелерни алганнар. Областың бүгү тарылга шөлүн эткен чылда 217,5 муң га турганынга удур бо чылын 261,5 муң гага чедир калбарткаш, га бүрүзүнден 12,8, а кукурузаның—300 центнерден эвээш эвес дүжүдүн алырын олар аазаан. Ниитиниң бүгү малдарының баш санын өстүрүп, күрүнеге 1600 центнер дүктү (пландан 100 центнер хөй), 19,5 муң тонна эътти (6500 тонна хөй) болгаш 21 муң тонна сүттү (6 муң тонна хөй) белеткээр хүлээлгелиг.

Ажылчын, албан-хаакчылардан үндүрүглер тыртарын сокседыр, рубльдиң үнезин улгаттырар, ажыл хүнүн кызырар, ажыл төлевирин чурумчудар чорук совет улустуң бараанар садып алыр шинээзин улгаттырар болгаш хереглелдиң бараннарын бүдүрерин улам-на көвүдедирин негеп турар. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң V сессиязының шиитпирлеринге ажыл-херекчи харыы кылдыр хоорайның партия организациязы болгаш бүгү ажылчы чоннары чеди чылдың ийиги чылында көдээниң ажыл-ишчилериниң алган социалистиг хүлээлгезин күүседиринге болгаш ажыр күүседиринге бодунуң дузаламчызын күштелдирер ужурлуг.

Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин улам ыңай калбартып хөгжүдеринче угланган партия болгаш чазактың хемчеглерин боттандырар сорулга-биле колхозтарга болгаш совхозтарга хоорайларның, улуг бүдүрүлгелернин, организацияларның чеф дузаламчызын организастаар ажыл бисте чаагай чаңчыл болуп чурумчуй берген.

Бистиң Кызыл хоорайывыстың бүдүрүлгелери болгаш организациялары элээн хөй колхозтарны болгаш совхозтарны шефтеп турар. Чижээ, областың автотрест эргелели Кызылда бодунуң бүгү автоажылагый организациялары-биле кады «Межегей» совхозту, харылзааның область эргелели Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозун, даг экспедиция эргелели бодунуң бүгү албан черлери-биле кады «Тиилелге» совхозту шефтеп турар. Хоорайның бүдүрүлгелериниң болгаш организацияларының колхозтар, совхозтар-биле харылзаазы эткен чылын дыка быжыккан. Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинин ажылын организастаарынга болгаш ону сайзырангайжыдарынга, ылаңгыя хову ажылдарын чедиишкиннг чорударынга олар улуу-биле дузалажып келген. Эткен чылын хоорайның 4 муң ажыг ажылчын, албан-хаакчылары болгаш сургуулдары дүжүт ажаап алыышкынынга дузалашкан. Оон аңгыда хоорайның ажылчы чоннары воскресник чуруму өзугаар 5 муң ажыг кижи-хүнүн колхозтарга болгаш совхозтарга ажылдап берген.

Күскү дүжүт ажаап алыышкынының үезинде колхоз, совхозтарга, ылаңгыя өөредилге черлериниң сургуулдары, культура эргелелиниң, харылзаа эргелелиниң, даг экспедиция эргелелиниң болгаш өске-даа элээн хөй албан черлериниң коллективтери идепкейлиг ажылдаан. Кызылдың педучилищезиниң сургуулдары Каа-Хем районнуң колхозтарынга 2970 күш-хүннерин ажылдап бергеннер.

Харылзаа эргелелиниң ажылдакчылары бодунуң шефтеп турар колхозунга эткен чылын 600 тонна силосту салып, 55 тонна сигенни кескеш сарааттап берген. Оон аңгыда 20 кижи составтыг харылзаачылар дүжүт ажаап алыышкынының бүгү үезинде колхозка ажылдашкан. Колхозтуң көдээ клувун, хову турлагларын дериириңге олар улуг дузаны чедиргеннер.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң материалдарын оваарымчалыг өөренип көргеш, хоорайның бүдүрүлгелери болгаш организациялары колхоз, совхозтарга шеф дузаламчызын күштелдирер талазы-биле тодаргай хемчеглерни бо чылын ажылдап кылганнар. Шеф дузаламчызы көргүзүп турары колхозтарын болгаш совхозтарын организасажыл-агый талазы-биле улам ыңай быжыглаар, тараа, эът, сүт болгаш дүк бүдүрерин көвүдедир талазы-биле оларга дуза көргүзер дугайында шефтеп турар организацияларның сагыш салыышкыны ол хемчеглерде тодаргай илереттинген.

ИХЭ-ниң коллективинде партия организациязы шефтеп турар колхозунуң малын азыраарынга хереглээр сигенни хээп, белеткээр болгаш сөөртүр талазы-биле бо чылдың эгезинде улуг ажылды чоруткан. Ол коллективте партия организациязының төлээлекчилери часкы тарылганың эгезинде колхозка баргаш хову ажылдарын организастыг чорударынга боттуу-биле дузалаан.

Областың автотрест эргелели Кызылда транспорт организацияларыбиле кады «Межегей» совхозтуң ыяш белеткелинге, автомашина септелгезинге үргүлчү дузалажып келген. Транспортчулар ам совхозтуң картофель үрезинин сөөртүп эгелээн.

Колхозтарның, совхозтарның партия организацияларының чон ортузунга чорудар политиктиг болгаш культура-массалыг ажылдарынга дузалажырынче шефтеп турар коллективтерниң партия организациялары боттарының кичээнгейин сөөлгү үеде элээн күштелдирген. Облпотребсоюзтуң коллективи бодунуң шефтеп турары «Х Улуг хурал» колхозтуң кызыл булуңун стол, сандайлар-биле, библиотека-биле дерип, четчелеп берген, дыка хөй санныг хөгжүм хереклелерин аңаа база берген. Ол коллективтиң төлээлекчилери колхозчулар ортузунга лекциялар номчулгазын организастап, боттарының солун концерттерин оларга үргүлчү көргүзүп үрар. Коллектив бодунуң бир тракторлуг тускай бригадазын ында быжыглаан.

«Кызыл тараачын» колхозка дузаламчызын харылзаачылар күштелдирип, ховуларже өдек сөөртүр ажылга улуу-биле дузалашкан. Колхозчуларның кызыл булуңун база дерип бергеннер, ам олар картофель болгаш ногаа олуруттулгазынга дузалажып үнүпкен.

Ындыг болза-даа үстүнде чамдык чедиишкиннер-биле кады бистиң шеф ажылывыста улуг четпестерниң барын хоорайның партия активиниң чоокта чаа болуп эткен хурады демдеглээн. Чамдык коллективтер ол дузаламчыны чүгле часкы, күскү хову ажылдарының үезинде кампания хевирлиг чорудуп турар. «Тыва тудуг» трези, септелге заводу ышкаш өске-даа организациялар шефке алган колхозтарынга үргүлчүнүң дузазын көргүспейн, чүгле картофель, ногаалар чашпанын аштаар, сиген кезер үелерде ийи-чаңгыс удаа баары-биле кызыгаарлаттынып келген.

Областың эът-сүт үлетпүрүнүң эргелели ышкаш өске-даа чамдык коллективтер шеф ажылының дугайында тодаргай хемчеглерни ажылдап кылып алган хирезинде-ле чеди чылдың ийиги чылында бедик дүжүт алырының үндезинин салып турар колхозтарның болгаш совхозтарның часкы тарылга кампаниязынга дузалашпайн, ол чугула ажылдың хажыызында артып турары харааданчыг. Эът-сүт үлетпүр эргелелинде партия организациязының секретары эш Решетников шефтеп турар колхозунга часкы тарылга үезинде кандыг-даа боттуг дуза көргүспейн турарын боду миниш чугаалаан.

Амгы үеде хоорайның партия организациязының болгаш бүгү ажылчы чоннарының соңгаарладып болбас чугула сорулгазы болза боттарының шефке алган колхозтарынга болгаш совхозтарынга дузаламчызын күштелдирип, ону үргүлчүнүң ажылы кылдыр херек кырынга боттандырып чорудары болур. Партияның хоорай комитединиң бюрозу болгаш партия эге организациялары коллективтерниң шефке алганы колхозтарның болгаш совхозтарның экономиказын ханызы-биле өөренип, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин, үчётту болгаш отчётту шын организастаар талазы-биле оларга дузаламчыны улам-на күштелдирер хүлээлгелиг. Тудуг материалдарын белеткээр болгаш сөөртүр, мал кажааларын, бүдүрүлге бажыңнарын тудар, тракторларны болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа машиналарын септээр, а ол ышкаш колхозчулар, ажылчыннар ортузунга политиктиг база культура-массалыг ажылдарны организастаар талазыбиле практикалаза чогуур.

Чеди чылдың ийиги чылында алган социалистиг хүлээлгелерин көдээниң ажыл-ишчилериниң алдарлыы-биле күүседириңге дузалажыр дээш хоорайның партия организациязы бүгү хемчеглерни алыр ужурлуг.

П. КИСЕЛЕВ,
СЭКП Кызыл хоорхомунуң секретары.

Күүселдези чок

Суурларның арыг-шеверин экижидип, оларга кудуктарны болгаш бок төгер оңгарларны казар дугайында айтырыгларны Таңды районда «Межегей» совхозтуң ажылчын, албан-хаакчыларының хуралдарынга үргүлчү чугаалажып, бо дугайында хемчег алырын доктаалдарга бижип, тускай шиитпирлерни хүлээп ап тургулаан. Ындыг болза-даа олар чүгле саазын кырында артып, херек кырында күүсеттинмейн турары хомудаңчыг.

Совхозтуң кайы-даа суурларының арыг-шевер байдалы амгы үеде багай. Ажылчыннарның бажыңнарының чанында бок төгер оңгарлар кончуг эвээш. Кудумчуже үндүр чажып, төп кыан бокту совхозтуң кайы-даа суурларының кудумчуларындан көрүп болур. Ниитиниң суг үзар кудуктары чедишпес, оларның арыг-шевери багай тургустунган. Ылаңгыя совхозтуң төвү Алаак суурда кудуктар кончуг эвээш. Чамдыкта ол суурнуң каш-ла санныг кудуктарының чанында суг үзүп алыр дээн кижилер ээлчежип турупкан тургулаар. Чамдык улустар ээлчегге турарындан түвексингеш, ырак хемден барын суглап турар. Мындыг таварылгаларны Кара-Булуң суурдан база көрүп болур.

Ажылчыннарның культурлуг чуртталгазынче сагыш салып, суурларның арыг-шеверин экижидер дугайында дарый хемчег алыры—совхозтуң дирекция чериниңден негеттинип турар.

В. ШОЙЛАА.

„Шынның" материалдарының изи-биле

„БАЖЫ ЭЪТТЕНИ БЕРГЕН"

Сүт-Хөл районнуң «Бора-Тайга» көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүү коммунист Бораның үргүлчү арагалаар, кадайын эттээр чоруун шүүмчүлээн, А. Сергейниң бижээни фельетон «Шынга» парлаттынган.

СЭКП Сүт-Хөл райкомунуң редакцияга дыңнатканы болза, фельетонда кирген фактылар хыналдадан шын болган, колхозта партия организациязы Борага партия талазы-биле хемчег хүлээткен.

„Коргудуушкуннар эвес, харын чугаалажыышкыннар“

ПАРИЖ. (СЭТА). Бедик деннелге эртер чөвүлел хурал америк агрессияның үүлгедиглериниң үржуунда болдунмааны-биле оон киржикчилери Парижтен чорупканнар. Май 18-те парлалга конференциязынга Н. С. Хрущевтүң чугаазын солуннар бо хүннерде калбаа-биле тайылбырлап турар.

«Либерасьон» солуннун айтып турары болза, президент Эйзенхауэрниң харыысалганы хүлээр ужурлуг дээрзи парлалга конференциязынга демдеглеттинген болгаш хууда чугаалажыышкыннарынга француз, англи дипломаттар Эйзенхауэрниң алдаг-далдарын эң шыңгыызы-биле буруу шаап көргеннер. Ынчалзажок солуннун сөзүн ёзугаар алырга «барымын талакы эп-сеткил каттыштырылгазы» ол бодалды оон каржы чугаалаар арганы биске бербейн турар деп бо дипломаттар айытқан. Бедик деннелге эртер чөвүлел хуралдың болбайн бараныныың фактызы тайбынның бүгү талалакчыларының ханы кайгашкынын болдурган дугайын Жан-Морис Эрман ол-ла солунга бижээн.

«Ынчалзажок ону чүгле таварылга болуушкун кылдыр демдеглезе чогуур. Улуг айтырыглар чугаалажып көрдүнмээн болгаш олар хүн чурумунда хевээр артып калган. Харылзааларның катап тургустунарынга идегелин илергейлевишаан, олдаа, өскелер-даа тарап чаңгылаан. Чугаалажыышкыннар катап эгелеттинер. Үнелиг шаг-үени болгаш таварылганы хаалс эртаргени-ле шын. Ол хаалс эртирген шаг-үе аргалыг-ла болза кыска болган болзун дээш бүгү-ле чүүлдерни ам кылыр ужурлуг» деп Эрман бижээн.

«Юманите» солунга Пьер Куртадтың демдеглээни болза, Совет чазактың баштыңы бодунуң чугаазын чайгылыш чок бүзүрелдиг сөстери-биле доосхан, ол чугаа чоокку айларда бүгү чурттарның хөй-ниитизиниң бодалын чырыдар арганы калбаа-биле бээр. Совет политикадан үнүп түрар кол чүүлдер болза коргудуушкун эвес, а чугаалажыышкыннар болур-дур, АКШ-тың чазаа ол дугайын уттупкан ышкажыл, ол кол чүүлдүң дугайын ам аңаа сагындырган-дыр, ол сагындырыг элээн шыңгыы-даа болганы магат чок, ынчалза-даа ол келир үеде совет-америк харылзааларның эрге-ажыктарынга, бүгү-ниити тайбының эрге-ажыктарынга ажыктыг болуру чугаа чок» деп, Куртад бижээн.

Бедик деннелге эрттер чөвүлел хуралдың үзүлгенинге америк агрессорлар эвес, а Совет Эвилели буруулуг болган дээр хоозун чүвени бадыткаарын буржуаз парлалга үргүлчүлеп турар. «Боттарының эвилелин улам быжыглаарынче» барын талакы күрүнелерни «Орор» солун кыйгырган. АКШ-тың шивишкинчи үүлгедиглерин бадыткаарын «Орор» солун чевен байдал-биле ораладжып турар. Бир эвес АКШ разведка кылыр «У-2» самолёттарын ужудуушкуннарындан ойталаар чүве болза, «сойгалаттырган кандыг-даа аргадан дораан ойталаарын шивишкинчи чоруктуң алдын чуруму негеп турар» чүгле ындыг ужурда болдунар деп ук солун мооң-биле кады тайылбырлап бижээн.

Француз социалистерниң органы «Попюлер де пари» солун «бедик деннелге эртер чөвүлел хурал буурап дүшкен соонда ам чугаалажыышкыннарны катап эгелээр арганы дилеп тывар херек» деп санап турар.

«Бедик деннелге эртер чөвүлел хурал буурап дүшкени-биле холбаштыр идепкейлиг нейтралитетти чорудуп турар чурттар чепсегленишкинни дүжүрер болгаш кошкак хөгжүлделиг чурттарга дузаламчы көргүзер дугайында айтырыгны КНО-га чугаалажып көөрү-блие дораан киирерінге эгелекчи саналды үндүрер. Ынчаарда КНО-га байдал барын талакы күрүнелерге таарымчалыг эвес болур» деп, «Пари-жур Женьвьева Табун» солунда бижээн.

Найыралдын демир оруу-биле

СОФИЯ. (СЭТА). Совет Эвилелинден чоруткан найыралдың демир оруу май 19-та Болгарияда чеде берген. Ол демир орук-биле тайбың камгалалының Москва хоорай комитединиң даргазының ораалакчызы Е. Е. Поповкинге удурткан совет тайбың талалакчылар шимчээшкининиң 287 идепкейлиг демиселчилери чеде берген. Ол болза Совет Эвилелинге чорааш барган тайбың талалакчыларының болгар национал комитединиң бистиң чуртувуска кылган аян-чоруунга харыы аян-чорук болур.

Русе хоорайның чанында болгаррумын кызыгаарга найыралдың демир оруун хөй-ниити төлээлекчилери уткуп алган.

Дүш соонда аалчылар Плевенге чедип келгеш, ында орус-болгар дайынчы найыралдың төөгүлүг туразаалдары-биле танышканнар. Ук демир орук май 20-де Софияда чеде берген. Олар болгар найысылалга үр-даа болбайн, чурттың хоорайларын болгаш суурларын кезип көөрү-биле чорупканнар.

„Буурап дүшкен удуртулга“

АФИНЫ. (СЭТА). «Буурап дүшкен удуртулга» деп эгелиг үүлүнге «Эстиа» солун ССРЭ-ге хамаарыштыр агрессчи политиказы дээш АКШ-ты шыңгыы шүүмүүлеп бижип турар.

Ол политика болза Даллестиң политиказының үргүлчүлели болур деп, ук солун бижээн. Кижи төрелгетенге ындыг шиитпирлиг минуталарда барымын талакы делегейниң хуу-салымы арга-шинээ чок америк чазактың холунга кире бергени хомудан-чыг-дыр. Оон орнунга өске чазак «У-2» самолёттуң бужар үүлгедиинден чайлап, алызында баргаш хомудашкынын илередип, буруулуглар-га кеземчени көргүзер ийик. Ынчалзажок, президент Эйзенхауэр бодунуң чазаның таварышкан бак чоруундан ону камгалап алыры-биле америк разведканың начальниги Аллен Даллести дүүретпес деп бөлап турар. Ынчангаш «Тайбың күженишкиннерге шаптык чедирген» хөй-ниити Хрущевту бүрүүдүрыы чегей-ле боор.

Турцияда студентилер чыскаалдары

АНКАРА. (СЭТА). Кемаль Ататүрктүң Самсунга келгеш, даштыкы эжелелге удур демисел чорудуп эгелээн хүнүнден бээр 41 чыл болган оюн май 19-та Турцияның хөй-ниитизи демдеглээн. Ол хүн аныяктарның болгаш спорттуң байырлалы болу берген.

Ол хүнүң Анкараның парлалгазы калбаа-биле демдеглээн. Ындыг болза-даа ук байырлалга турк найысылалда ай бурунгаар чарлаттынган дайын байдалы шаптык ужураштырган. Шериг хөгжүмнериниң болгаш спортчуларның чанчыл болган парадын хоруп каан. Болу берги дег дуврээзиннерге удур хемчегларни хоорайга ап чоруткан. Хоорайның төвүнде Ататүрк сесерлигинде кино театрлар, рестораннар, столоваялар хаалгыг турган. Анкараның чурттакчыларынга Ататүрктүң мавзолейин он шаа кижилиг болухтөр болуп алгаш барып көөр кыдыр чөпшээрээн. Кол кудумчуларны ыяк чепсегленген полицейжилер болгаш шериглер таныылдап турган.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Юнайтед Пресс Интернейшнл агентиделинин корреспондентизиниң Анкарадан ыңнадып турарын ёзугаар алырга. май 19-та аңаа Мендерестиң чазаанга удур чаа чыскаалдар болгулаан. Ататүрктүң мавзолейинче ийи мун хире студентилер: «Бистер Ататүрктүң чагыгларынга шынчы бис!», «Хосталганы негеп тур бис!» деп негелде-биле чорупканнар.

Студентилерге чоок кавынын чурттакчылары каттыжар деп чорда, чыскаалганнарны полиция биле шериглер бүзүүлепкеш, оларны чара кирип каапканнар. Мавзолейден чыскаалганнар Мальтепе районунче чорупкан болгаш аңаа келирге полиция оларны карак чажы төгүлдүрер хейлиг граналтарның дузазы-биле тарады сывырган. 20 хире кижи туттуруп хоругдаттырган. Полиция хоорайны «чиндириинче» кирипкен.

СТАМБУЛ. (СЭТА). Май 19-та «Акшам» солун парлаттынып үнмээн. Дайын байдалын чарлаанынга холбаштыр, шериг эрге-чагыгларның дужаалын тоовааны дээш ук солуннуң үнерин 20 хонукта хоруп каан.

„Дайын чок делегей—кижи төрелгетенниң күзели“

Нью-Йоркка хөй муң кижи киржикчилиг митинг болган

НЬЮ-ЙОРК. СЭТА-ның корреспондентилери В. Богачев биле В. Озеровтуң медеглеп турары болза: Нью-Йоркка кайгамчык болуушкун болган. Хоорайның эң улуг залы «Мэдисон сквер гарденге» май 19-туң кежээзинде улуг митинг болган. Ол—«Дайын чок делегей—кижи төрелгетенниң күзели» деп кыйгырыгның адаа-биле болуп эрткен. Ол эң делгем залды 18 муң хире кижи долдур олурупканнар. Ынаар кирип чадашкан чүс-чүс кижилер оон эжиниң чанында, кудумчуда турган репродукторлардан чүве чугаалаан кижилериң чугааларын дыннап турганнар. Чыылганнарның аразында аныяктар болган студентилер дыка хөй болганнар. Тайбын камгалалының бо хире улуг митингизи Нью-Йоркка хөй чылдарның дургузунда бир-ле дугаарында болган. Ону «Медерелдиг ядролуг политика дээш комитет» деп адаттынып турар буржуаз-либеральдыг организация организастаан.

Улуг америк президент Франклин Делано Рузвельтниң кадайы—АКШ-тың сураглыг хөй-ниитичи ажылдакчызы Элеонора Рузвельт ол митингини ажыткан. Ядролуг айтырыгларга угаангыр политикага боттарының салыышкыннарын киирериниче дыка хөй американнарның чүткүлүнүң дугайын бо митингиде мун-муң кижилериң олуржуп турары херечилеп турар-дыр деп, ол чугаалаан.

Каттышкан Штаттарның даштыкы политиказын шиитпирлин-биле эде көөрүн ук комитеттиң кежигүнү Н. Томас негээн. «Соок дайын-биле» төнмес-батпас кылдыр ойнап болбас деп ол чугаалаан. Ол ышкаш Ыраккы-Чөөн чүкте бистиң медел чок политикавысты уламчылавышаан, Чан Кай-шини деткип база Барыын Германияны чепсеглеп тургаш, тайбынны хандырып болбас. Чепсегленишкинни дүжүрери дээш, Каттышкан Нацияларның Организациязын быжыглаары дээш, бүгү-ле чурттарның чепсектиг күштерин оларның национал кызыгаарларының иштики девискээрлериниче киирери дээш демисежиринче америк улусту ол кыйгырган.

Мичиган штаттың губернатору Дж. Меннен Уильямс. Канзас штаттың шаандакы губернатору, эртемден Г. Тэйлор, 1936 чылдың соңгулдаларында АКШ-тың президентизинге кандидат турган республиканчы Альфред Лэндон болгаш өскелердаа ол митингиге чүве чугаалааннар.

Чепсегленишкинни дүжүреринин болгаш тайбыңны тургузарының талазынче чугула базымны кылыр арганы тургузар төлээде, Каттышкан Штаттар ядролуг шенелделерни соксадырының дугайында дугуржулганы эңде дугаан-биле-ле ужурлуг деп Д. М. Уильямс медеглээн.

Делегейниң политиктиг айтырыгларын шиитпирлээринге Пентагоннуң ойнап турар ролюнуң талазы-биле тазрынчайн турарын илередипишаан, Уильямс мынча дээн: «Тайбын дугайында бүгү-ле айтырыгларны генералдарның холдарынга чүмү-биле берип болбас ужурлуг бис. Американың бөдүүн хамаатылары тайбың дугайында айтырыг талазы-биле бирле чүвени кылырын күзеп турар, бо талазы-биле Американың чазаа кандыг-бир үүлдү кылырын күзеп турарлар дээрзин силериниң мында бо кежээ олуруп турарынар көргүзүп турар-дыр».

Европага болгаш Ыраккы-Чөөн чүкке дүшкүүрлүг чоруктарны кошкадыр дээш Каттышкан Штаттарның чазаа күженишкинин кылыр ужурлуг деп, ол чугаалаан. «Бүгү-ле чепсегленишкиннер дүжүрүүшкүнүнүң дугайында шыңгыы чугаалажыышкынварга Кыдаттың киржирин негеп турар. Бистиң күш дөгээр политикавыс дээрге чүү-даа шиитпирлевейн, чүгле дүшкүүрлүг чорукту күштелдирип турар-дыр».

Губернатор болза тайбың камгалалының талазы-биле салгаа чорукту болгаш АКШ-тың чагырыкчы бөлүктериниң ортузунда тергиидеп турар «бот-боттарын коргутчурунун» теориязын шыңгыызы-биле шүүмчүлээн.

Чепсегленишкинни дүжүрери дээрге херек кырында боттанып болур чүүл-дүр. Эң чугула чүүл болза атомнуг шенелделерни соксадырын бот-боттарының аразында дугуржуп алыры болур. Ону доп-дораан кылган турар ужурлуг... деп оратор уламчылаан.

Бистер ядролуг чепсекти бүдүрүп үндүрерин бүрүү-биле соксадырын болгаш оон бар курлавырларын узуткаарын негеп, күзеп турар бис. Оон соонда чепсегленишкинни бүгүниити дүжүрерин күзеп турар бис... Ядролуг чепсекти дүжүрериче кыйгырбышаан, оратор мынча деп чугаалаан: «Америка бо талазы-биле кандыг-даа озалдадышкын чокка ажылдаар ужурлуг. Бистер тайбынны камгалаарының аргаларын эртирбейн тудар болгаш халаптыг айыылдың кыптыгып үнерин болдурбас хүлээлгелиг бис»...

Шын политиканы чорударынче, ядролуг чепсегленишкинни эңдере бүдүрерин соксадырынче ораторларның кыйгырыын хөй-хөй муң кижилер чүүлдүгүнүп турганнар.

Америк даштыкы политиканың сөөлгү бууразашкынын чечени-биле шоодуп турган, сураглыг америк артистериниң көргүскен оюнун олурушканнар динмиттиг адыш часкаашкыннары-биле сонуургап көргеннер.

Митинг доозулган. Орай дүне апарган-даа болза, оон 4 муң ажыг киржикчилери ядролуг чепсектин шенелделерин хоругдаарын, чепсегленишкиннерни дүжүреринин дугайында Женева чугаалажыышкыннарын уламчылаарын негеп турар плакаттарны тудуп алгаш, Каттышкан Нацияларның Организациязының бажыңынче чорупканнар. Аныяктар:—«Бистер дайын күзевейн турар бис! Тайбың, тайбың, тайбың!» деп хаты угда кыйгы салып, негеп турганнар.

МОНТГОМЕРИНИҢ МЕДЕГЛЕЛИ

ЛОНДОН. (СЭТА). Пекинче бар чыдар англи фельдмаршал Монтгомери Каттышкан Штаттарның дайынзырак үүлгедиглерин буруу шапкан. Рейтер агентилелиниң дыннадып турарын ёзугаар алырга, Гоңконгка парлалга конференциязынга чүве чугаалап тургаш Совет Эвилелиниң девискээринге «У-2» деп америк шпион самолёттарның ужудуушкуннарын агартыр кандыг-даа аргахорга чок турган деп ол медеглээн. Оон-биле делегей эргези үреттинген деп ол айыткаш, мынча дээн: «оон чайлай бээр дээрзинге мен-не бүзүревес мен... ындыг үүлгедигни канчап-даа шынзыктырары берге. Бир эвес кандыг-бир чурт ындыг янзылыг чүүлдерни кылыр дээр болза, бодунуң эвилелчилериниң аэродромнарын ажыглавас ужурлуг. Монтгомери «У-2» деп шпион самолёттуң ужудуушкунун өлүмнүг шии деп адааш, аңаа мынча деп немээн: «Бистерге чүү-даа чугаалавайн чыткаш, эвилелчилерин ындыг янзылыг херекке булгаштырып каары—кончугла дүвүренчиг-дир».

Мындыг үеде дайын чорудары дээрге боттарының амызынга четтингени-биле бир дөмей деп чүвени барымдаалааш, сөөлгү болуушкунар-биле холбаштыр барын чүктүн күрүнелери боттарының политиктиг угланыышкынын эде көөрүнче ол кыйгырган. Чугула чүве болза, дараазындагы он чылда делегейге чепсегленишкинни дүжүреринин кандыг бир-ле чадазын чедип алган турары болур деп, ол чугаалаан. Делегейде база бир улуг чурт болур улусчу Кыдатты херекке албас чорук мугулай чүве болур дээрзин оон-биле холбаштыр фельдмаршал сагындырган.

Уругвай солуннуң чүүлдүгзүнүүшкүнү

МОНТЕВИДЕО. (СЭТА). Парижке болган ужуражыышкынны долгандыр империалистиг парлалганын пропагандисчи кампаниязын сойгалап илередипишаан, «Популар» солуннуң бижип турары болза, ол кампания «бедик деннелге эрттирер дээн чөвүлел хуралга удур америк нүүлдээшкинни чажырар болгаш Каттышкан Штаттарның хүлээп алыр ужурлуг харыысалгазын Совет Эвилелинче чүүй казар» сорулганы салып турар-дыр. Н. С. Хрущевтун күштүг медеглели болза «тайбынны камгалап алырынга бүрүн быжыг шиитпирлиг чорук болур» деп ол солун үргүлчүлеп бижээн. «Популарның» демдеглеп турары болза, бир эвес америк империалистер Совет Эвилелиниң тайбынга ажыктыг кылдыр чорудуп турар ак-сеткилдиг күженишкиннерин оон кошкаа кылдыр көөр болза оларның ханы алдагдалды кылганы ол болур.

Солуннуң демдеглеп турары болза, «өскенің кызыгаарын үрээр чорукту бодунуң таарымчалыг политиказы кылдыр чарлап турар чазак-биле чугаалажыышкыннар чорудар дээш чаңгыс столга Совет чазак олуруп шыдавас... Бедик деннелге эрттер чөвүлел хуралды чедишкинниг эрттирер дээр болза, бүзүрелди катап тургузары эргежок чугула».

Кижилер дугайында сагыш-салыры—дээди хоойлу

(Бо чылдың дыштанылга сезонунда Тываның курорттары)

Бистиң төрээн Коммунистиг партиявыс болгаш Совет чазаавыс совет кижилериниң улам шыдалдыг, улам бай чурттаары дээш бүгү-ле чүвелерни кылып турар. Чүл дээрге бистиң национал орулгавыстың дөрттүн үш хуузу совет улустун материалдыг болгаш культурлуг негелделерин хандырарынга чарыгдаттынып турар болгай. Аажок хөй акша-хөреңгини школаларнын, интернаттарның, школа назыны четпээн ургуларын албан черлериниң тудуушкунунга болгаш чарыгдалдарынга, бүгү өөредилге черлериниге хаалс өөрениринге, сургуулдарга стипендияны бээринге, әмнелге дузаламчызын хаалс алырынга, ол ышкаш пенсияларны болгаш өске-даа дузаларны көргүзеринге чарыгдап турар.

Оон-биле кады бо чылын бүгү ажылчыннарны болгаш албан-хаакчыларны алды-чеди шактыг ажыл хүнүнче шилчидери доостур. Бүгү улустун шагдагы-ла күзели боттанып, үндүрүг тыртар чорук 1960 чылдан эгелээн сөөлгү беш чылдарның дургузунда соксаар.

Бистиң Коммунистиг партиявыс болгаш Совет чазаавыс совет кижилериниң—коммунизмниң тургузукчуларының кадымның база дыштанылгазының дугайында хүн бүрү сагыш салып турар. Чоннуң кадыын быжыглаарынга болгаш дыштанылгазын ажыктыг, шын организастаарынга хөй-хөй санаторийлер, курорттар болгаш дыштанылга бажыңнары баргаан бооп турар. Бо бүгүнү социал хандырылганың акша-хөреңгизи-биле профэвилелдери боттандырып чорудуп турар.

Ынчаарга эрткен 1959 чылда Тываның профэвилелдери ажылчы чоннарның кадыын быжыглаарының талазы-биле элээн ажылды кылып чоруткан. Бо сорулгага 1004 муң рубль, оон иштинде санатор-курорт эмнээшкининге 700 муң рубль, дыштанылга бажыңнарынче путёвкалар садып бээринге 304 муң рубль чарыгдаттынган. Ынчаарга профэвилелдериниң путёвкалары-биле 646 кижи курорттарга болгаш санаторийлерге дыштанганнар. Оларның иштинде 326 кижи төп курорттарга эмнеткеннер, 320 кижи область иштинин курорттарынга дыштанып алганнар. 385 кижи дыштанылга бажыңнарынга чорааннар.

Тывага чыхылама соок турда Сарыг-Септиң үлетпүр комбинадынын быызчызы эш Килин Кара далайның кыдында Сочиле магалыг курортка кезээ-мөңгеде ногаан турар черге барып дыштанып чорааан. База 1960 чылдың баштайгы кварталында Кызылдың алгы заводунуң сапог кылыр ажылчыны эш Рощин, Шагаан-Арыг үлетпүр комбинадының ажылдакчызы Углахова Кисловодскиге, Тес-Хем райкүүскомнун ажылдакчызы Сагаачы Есентукиге, Чербинин школа-интернадының кижизидикчи башкызы эш Шишова Сочиге. Каа-Хем районнуң бухгалтери Данилина Белокуриҳке, Тес-Хем райэмнелгениң суг дажыкчызы Киней Кара далай кыдынның дыштанылга бажыңынга дыштанып алганнар.

Ынчаарга санаторийлерни, курорттарны болгаш дыштанылга бажыңнарын профэвилелдериниң эргелелинге киирген чорук оларны шын болгаш чөптүг ажыглаарынга деткимче болур. Ынчангаштың санаторийлерге болгаш курорттарга дыштанган ажылчыннарның, колхозчуларның, албан-хаакчыларның саны улам көвүдээн.

Тыванын Чедерде болгаш Үш-Белдирде курорттарынга бо чылын хөй-хөй ажылчыннар болгаш колхозчулар дыштанырлар. Профэвилелдериниң путёвкаларын ёзугаар 1960 чылда Чедер курортунга 154 кижи, Үш-Белдир курортунга 200 кижи кадыын эжижидип дыштанырлар.

Үш-Белдир курортунуң аржаанынын эки шынарының ат-алдары чүгле Тывада эвес, харын бүгү чурттуң янзы-бүрү булуннарында таныш берген. Бо хүнге ол курорттуң тудуунда болгаш септелгезинде дөртен ажыг ажылчыннар ажылдап турарлар. Ынчаарга Чедер курорту июнь бирээде ажыттынар. Ол курорттуң бажын-балгаттары септеттиниш, сайгылган оду бээр чер база туттунуп турар. Курорттуң ажыттынарынга чедир каш-ла хонуктар арткан. Ындыг төлээде оон директору эш Шома кызыл-биле кады бүдүрүлгенин-даа ажылдарын дургедедир ужурлуг. ОблХН-ниң баштаар чери Чагытайга дыштанылга бажынын туда бергени черле эки эгелээшкин. Шак ол эгелээшкинни өске-даа албан, бүдүрүлге черлери эдерип, кижилериниң дыштанылгазынче болза чогуур хемчегларни алыры эргежок чугула. Чоокта чаа облхүүском Чедер болгаш Үш-Белдир курорттарын дерип септээринге 100 муң рубльди бодунуң шиитпири-биле үндүрүп берген. Ынчангаш ол курорттарның удуртукчулары бо акша-хөреңгини ажылагыйжы ёзу-биле, чөптүг ажылдар ужурлуг. Бистиң Төрээн чуртувуста кадыкшылганың, дыштанылганың курорттары болгаш санаторийлери хөй-ле харын. Ынчанмыже аңаа дыштанырын күзээннерни шуптузун хүлээп алыр арга ажыгызында чок. Ынчангаш профэвилелдери, оон ажылдакчылары коллективтим-биле чурттун хосрайларынче, онза чаран булуңнарынче туризмни организастап нептередирин бүгү аргалар-биле деткип чорудар ужурлуг.

Бо бүгү-биле холбаштыр чер-черде профэвилелдер органнарының улустун кадыкшылын болгаш дыштанылгазын организастап турарының талазы-биле улуг четпестер барын миннип айтыр херек. Чер-черде профэвилелдериниң чамдык удуртукчу ажылдакчылары санаторийлерге, курорттарже путёвкаларны үлеп бээрде болганчок-ла чазыгларны кылып турарлар. Харын чамдыкта путёвкаларны чогуур өй-шаанда үлеп хувалавастын ужурунда ол путёвкалар дүрүм ёзугаар ажыглаттынмайн барып турарының барымдааларының бары четпес. Путёвкаларны шын эвес үлеп хуваар аны саладып, озалдаыр чоруктар-биле профэвилелдериниң ажылдакчылары эптежип болбас болгаш шак ындыг бюрократыг чамдык ажылдакчыларны чидиг болгаш принципиалдыг ёзу-биле шүүмчүлээр херек.

Кижилериниң кадыының болгаш дыштанылгазының дугайында доктаамал сагыш салыры—дээди хоойлу болур. Ынчангаштың профэвилелдериниң чер-черде органнары ажылчыннарның кадышылын эжижидер дээш, дыштанылгазын ажыктыг, шын организастап чорудар дээш бүгү арга-хемчегларын ап чорудар ужурлуг.

Б. ТОКАРЕВ,
профэвилелдериниң область Чөвүлелиниң секретары.

Сарыг-Септиң үлетпүр комбинады чүге хожудап турарыл

Каа-Хемниң ажылчы чоннарының доктаамал өзүп турар хереглелдерин хандырарынга Сарыг-Септиң үлетпүр комбинады чугула рольду ойнап турар. Ол бүдүрүлге чери нарын чазанылганың, дааранылганың болгаш туйбу бүдүрүлгезиниң цехтериндеп тургустунган.

Комбинаттың дирекциязы бүдүрүлгениң чорудулгазын механизастаар хемчегларни ап чорудуп турар. Ыяштан эт-хереклелдер кылыр ажылды мурнунда чылдарда барыкла хол-биле чорудуп турган болза, бо чылын чазанылганын ийи станогун ажылдадып эгелээн. Чамдык ажылдарны механизастаан чорук чазанылга цегинге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиткен, бүдүрер продукциязының хемчээлин көвүдеткен. Чижээ, эрткен чылдың дургузунда цех 700 кезек сандайларны чазап кылган болза, бо чылдың чүгле баштайгы кварталында безин 800-ту бүдүрген. Цехтиң продукциязының шынзары мурнундазгызындан дыка экижээн, ынчангаш оон сайгарылгазы дүрген болуп турар. Ында чазаныкчылар Г. Ситолов, И. Хомяков, С. Хомяков будукчу ажылчын Е. Марфина ышкаш ай, квартал планнарын 130 — 160 хуу чедир күүседип турар мурнакчылар хөй.

Комбинатта партия организациязы (секретары эш Ефремов) туйбу цегиниң ажылынче кичээнгейин сөөлгү үеде элээн күштелдирип, чаартыкчыларның санларын бүдүрүлгеге нептередир талазы-биле чамдык ажылды чоруткан. Оон түңнелинде 1000 кезек туйбу өртедиринге үш кубометриниң орнунга 1,25 кубометр ыяш чарыгдаар, ону өртедириниң хуусаазын 3—5 хонуктан барык 2 хонук чедир кызырар депшилгелиг аргаже цехтиң ажылчыннары ам шилчип турарлар. Бо арга болза, чылда 40 муң кезек туйбуну пландан ажыр бүдүрерин, продукциянын бот-үнезин 6—7 хуу чиигедирин цехке хандырар.

Комбинат бо чылдың дөрт айларында барааныг продукция бүдүрериниң планын 111,7 хуу күүсеткендаа болза, ниити продукция бүдүрер планын чүгле 98,8 хуу күүсеткен. Моон кол чылдагаяны чүдел? Хамыктың мурнунда бүдүрүлгениң чамдык участоктарында ажылдың четпес организастаттынганында. Чүге дизе оон кол ажылдары—дилиг материалдары белеткээриниң планы 132 хуу, бажың иштиниң эт-хереклелерин бүдүрериниң—193 хуу, кидис идик өөрениң—220 хуу, дааранылганың — 121 хуу күүсеттинген турда, тудуг ыяжын белеткээриниң планы чүгле 60 хуу, а сөөртүрүнүң—74 хуу күүсеттинген, одаар ыяш белеткээриниң планын ажылчыннар 156 хуу күүсеткен болза-даа, амга чедир оон чүгле 80 ажыг хуузун сөөртүп алган чорук дирекцияның (эш Есипов) удуртулгазының четпезин, ажылдың план ёзугаар башкартынмайн келгенин тодаргай херечилеп турар. Чүгле тудуг ыяжын белеткээр болгаш сөөртүр ажылды чогуур үезинде чугулага көрген болза, Сарыг-Септиң үлетпүр комбинады областын мурнакчы бүдүрүлгелериниң одуруунда киргеп турар ийик.

Оон-биле кады бүдүрүлгенин чамдык цехтеринде механизациянын четпес нептереттинип турарын база демдеглезе чогуур. Чижээ, дааранылга цегинде механизастаашкынны боттандырбаан болуп турар. Суурда четчир күштүг электростанция бар турда-ла электрилиг дааранылга машиналарын ажыглавайн келген. Бо талазы-биле директор Есипов чоокта чаа Кызылга чорааш, дааранылга комбинадының ажылы-биле танышканын ажылчыннарга мынча деп чугаалаан: «Кызылда даараныкчыларның ажылы дыка-ла сонуургансыг апарган-дыр. Өөктерни безин хол-биле даараваас чүве-дир. Бо депшилгелиг арганы бистиң мастерская-выска хереглээри чугула».

Директорнуң бо чугаазы даараныкчыларга дыка солун болган. Кызылдың дааранылга комбинадының үлегери-биле бүдүрүлгенин ол мурнакчы депшилгелиг аргазын дүргенне шинээдип алыр дээш олар белеткеп турарлар.

Комбинаттың коллективи чеди чылдың ийги чылында бедиткен социалистиг хүлээлгелерни бодунга алган. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 10 хуу бедидип, продукцияның бот-үнезин 5 хуу чиигедирин чедип албышаан, чылдың бүдүрүлге планын хуусаа бетинде—декабрь 20-де күүседирин ажылчыннар шиитпирлээн. Пландан ажыр 60 муң рубльди чыылдырарын хандырары хүлээлгеге база көрдүнген.

Районнуң партия, совет организацияларының талазыдан бүдүрүлгениң ажылында айыттынган четпестерни чайладып, ону мурнакчы үлетпүр комбинаттарының деннелге чедир көдүрер болгаш коллективтиң алган социалистиг хүлээлтелерин күүседиринче ажылчыннарның, инженер-техниктиг ажылдакчыларының күжүн улам-на сырый организастаар хемчегларни алыры чугула болуп турар.

С. ЛОПСАҢ.
«Шынның» тускай корреспондентизи.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Буттарны ажаары

Кара чажындан эгелээш-ле кежээнин-не удуур мурнунда буттарын чуур чорукка өөренир херек, ылаңгыя сок суг улам эки. Ол чүгле арыг-шелерни тударынга эвес, харын буттарының кештерин быжыглап турар болгаш кижини сбокка алзыр чоруктан камгалаар.

Буттарның дыргактарын холдарыны ышкаш үргүлчү кезип турар херек.

Кедер идин будунга өй болур ужурлуг: тар-даа эвес, эмин эртир алгыг-даа эвес. Ол буттарны өйбес болгаш хаварар чоруктан камгалаар.

Бир эвес буттар дыка деридип турар болза, хүннүн-не чүп турарындан ангыда, ораашкыннарны, уктарны үргүлчү солуур. Оон-биле кады буттарын удуурунуң мурнунда формалиниң (5%) кошкак эзилдирин-биле чаап турар болза эки.

Тыва областың Санитар-чырыдыышкын бажыны.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң ораалакчызының 35-24, партийжи амыдырал болгаш пропаганда килдистериниң 23-54, харыысалгалыг секретарының 37-13, көдээ ажыл-агый килдизиниң 22-64, иштики информация килдизиниң 21-47, совет тургузуг, үлетпүр болгаш транспорт килдистериниң 23-35, чагаа килдизиниң 21-27, культура болгаш амыдырал килдизиниң 25-38, бухгалтериянын 31-75, корректорларның 20-60.

ТС—00191. Чагыг № 1285. Культура эргелелиниң типографиязы.